

Włodzimierz Chorązki
Uniwersytet Jagielloński

HERALDYKA GMINY TARNOWIEC
Opracowanie historyczno-heraldyczne

Kraków, kwiecień 2006 r.

HERALDYKA GMINY TARNOWIEC

EKSPERTYZA HISTORYCZNO-HERALDYCZNA

Wstęp

Ustawa o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 roku zezwala jednostkom samorządu lokalnego na posiadanie swoich symboli. W praktyce okazało się, iż ustawodawca rozumiał pod tym pojęciem herb, logo lub jednostkowy sztandar. Dopiero ustawa o samorządzie powiatowym: artykuł 12 ustęp 10 z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. Nr 91, poz. 578 z późn. zm.) i artykuł 3 ust. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz. U. Nr 31, poz. 130 z późn. zm.) zezwala powiatom (i innym jednostkom samorządu lokalnego) na posiadanie pełnego kompletu symboli, tj.: herbu, flagi, baneru, chorągwi, sztandaru i pieczęci.

Niewielu z nas uświadamia sobie, że zewsząd otaczają nas umowne symbole, które informują, ostrzegają, edukują i ułatwiają rozpoznawanie różnorodnych przedmiotów, instytucji i osób. W tej grupie znajdują się uproszczone znaki rozpoznawcze podmiotów gospodarczych, stacji radiowych i telewizyjnych itp., noszące nazwę — logo, a także znane powszechnie odznaki i emblematy klubów sportowych, czyli coś pośredniego między wspomnianym logo, a herbem.

Herby w Europie mają już prawie tysiącletnią tradycję. Herb w Polsce, jako oznaka władzy królewskiej lub książęcej, pojawił się stosunkowo późno, bo na przełomie XII i XIII wieku. Jako pierwsi zaczęli używać herbu Piastowie śląscy, a miało to miejsce w pierwszych latach XIII wieku. Ukoronowany srebrny orzeł w czerwonym polu, jako herb Królestwa Polskiego oficjalnie pojawił się dopiero w 1295 roku! Choć kilkadziesiąt lat wcześniej, w okresie rządów księcia Leszka Białego, był znakiem dzielnic wielkopolskiej, a później dzielnicy senioralnej, czyli Ziemi Krakowskiej.

Herb jako znak identyfikacyjny poszczególnych polskich rodów rycerskich pojawił się również bardzo późno, bo w końcu XII wieku. Do tej pory wojom wystarczyło tzw. zawołanie — wspólne dla określonej grupy współziomków lub przedstawicieli jednego rodu. Niektóre rody (zwłaszcza zamożne) używały znaków własnościowych, podobnych do znanych wcześniej ludom koczowniczym — *tamgi*. Jak przypuszcza część historyków — w prostej linii wywodziły się one od skandynawskich lub starosłowiańskich runów. Blisko 40% polskich średniowiecznych herbów rycerskich łatwo zidentyfikować jako dawne runy, choć przyjęły one na tarczach herbowych kształty oręża i przedmiotów będących na wyposażeniu rycerstwa lub ich fragmentów np.: miecze, kopie, kosy, podkowy, łuki, strzały, topory, strzemiona, hełmy, elementy urządzeń oblężniczych itp. Burzliwy rozwój polskiej heraldyki rycerskiej rozpoczął się w 2 połowie XIV wieku. Jednak duża część trzynasto- i czternastowiecznych herbowych rodów rycerskich nie występowało już w 1 połowie wieku XV.

Słabe ekonomicznie i demograficznie herbowe rody zanikały. Często były wchłaniane przez mocniejsze rody. Inne dobrowolnie na przechodziły pod znak silniejszego i zamożniejszego protektora. Śladem po biednych lub spauperyzowanych rodach rycerskich była znana w XVI i XVII wieku szlachta zagrodowa (szaraczkowa). Znacznie większa część znalazła się na niższym szczeblu w hierarchii społeczno-gospodarczej, zepchnięta została do stanu kmiecego lub miejskiego plebsu. Wśród nich znalazło się wielu potomków czternasto- i piętnastowiecznych sołtysów i wójtów, którzy

po roku 1423 nie zdołali się przebić do stanu szlacheckiego. Niektórzy z nich nie potrafili udowodnić swojego rycerskiego („szlacheckiego”) urodzenia, ze względu na brak dokumentów lub świadków. Często po wymarłych i znikłych w XIV i XV wieku rodach, pozostały w źródłach, tylko same opisy herbów lub tylko zawołania. Inne rody, które używały zbliżonych graficznie herbów, do herbów powszechnie znanych, którymi pieczętowały się zamożne rody, świadomie się pod nie podszywały.

Polska heraldyka miejska, jako graficzny symbol samorządu miejskiego, to zjawisko stosunkowo późne, gdyż czternasto- i piętnastowieczne. Tylko nieliczne miasta, zwłaszcza śląskie, małopolskie i pomorskie mogą się szczycić czternastowiecznymi, a nawet trzynastowiecznymi tradycjami herbowymi m.in.: Kraków, Szczecin, Gdańsk, Elbląg, Sandomierz, Płock, Bochnia, Olkusz, Wieliczka, Legnica, Wrocław, Świdnica i kilkanaście innych. Wcześniej praheraldycznymi symbolami miast, były znaki napieczęte z postaciami świętych — lub ich atrybutów — patronów miasta, miejscowego kościoła lub cechu. Ostatecznie herb, to ustalony według określonych zasad zwanych sztuką heraldyczną, znak osoby, wspólnoty rodzinnej (rodziny i rodu), wspólnoty terytorialnej: politycznej (państwa) lub samorządowej (województwa, powiatu, miasta, gminy, sołectwa), bądź wspólnoty zawodowej (cechów i korporacji, jak np. uniwersytety i inne szkoły wyższe) czy wspólnoty kościelnej (jak kapituły, zakony, klasztory).

Ponieważ herb pierwotnie, czyli w końcu średniowiecza, był przede wszystkim znakiem bojowo-rozpoznawczym, stąd też sztuka heraldyczna przewiduje dla niego postać kolorowego godła umieszczonego w kolorowym polu tarczy (rycerskiej) i szczegółowo określa jak wzajemnie mają się komponować barwy obu elementów (zasada alternacji barw). Zasada alternacji barw służy czytelności herbu (kontrastowości), dlatego nie kładziemy metalu (złota i srebra, a praktycznie żółtego i białego) na metal i koloru na kolor (głównie: czerwieni, błękitu, zieleni, czerni i purpury). Heraldyka zna, ale ledwie toleruje, także barwy pomocnicze, które można stosować tylko w wyjątkowych przypadkach i to bardzo oszczędnie, są nimi: brąz, pomarańczowy, szary i tzw. barwa cielista. W niektórych przypadkach kolor czarny i szary, uznawany był zarówno za barwę, jak i metal (żelazo lub stal) i traktowany jest jako neutralny, który można łączyć z innymi kolorami lub metalami. Niedozwolone jest stosowanie odcieni barw, np. jasnozielonej, ciemnozielonej, turkusowej, różowej, bordowej, jasnobłękitnej czy granatowej. Rysunek godła powinien być wyraźny, bez cieniowania i tzw. trójwymiarowości. Ma tu zastosowanie stylizacja i uproszczenie figur, ale należy unikać malarstwa i grafiki „nowoczesnych form”.

Sztuka heraldyczna to także umiejętność doboru jak najmniejszej liczby znaków i figur heraldycznych oraz barw, tak by najprecyzyjniej określał właściciela herbu. Przy opracowaniu herbu, należy dążyć by pole tarczy miało jedną barwę lub metal oraz 1 — 2 figury, zachowując przy tym zasadę alternacji barw.

Tym samym współczesna heraldyka samorządowa odwołuje się do występującej jedynie w Polsce, zasady heraldycznej (szlacheckiej, ziemskiej i miejskiej), wykształconej w okresie od 2 połowy XIII do połowy XVI wieku, która to charakteryzowała się jednobarwnym polem tarczy z 1-2 znakami heraldycznymi. Od 2 połowy XVI wieku w heraldyce polskiej daje się zaobserwować zachodnioeuropejski manieryzm, polegający na tworzeniu herbów złożonych i wielopolowych — obcych polskiej tradycji oraz „udziwnionych” tarcz i kartuszy. Swoiste „zaśmieszenie” polskiej heraldyki rodowej i miejskiej nastąpiło w wiekach XVIII i XIX. Wpływ na to miały heraldyczne tradycje zaborców, nie liczące się z polską tradycją.

Wiek XX to heraldyczne „niechlujstwo”, spowodowane zarówno niewiedzą projektodawców herbów, jak i uwarunkowaniami politycznymi, mającymi miejsce w latach 1948 — 1989. W modzie były socjalistyczne i industrialne symbole (robotniczo-chłopskie), kosztem wielowiekowych „obszarniczo-burżuazyjno-klerykalnych” symboli.

Po co gminie, miastu lub powiatowi herb? Otóż **herb, jako oznaka lokalnej wspólnoty samorządowej**, może być umieszczony na fladze gminnej, sztandarze gminy, pieczęciach gminy, na odznakach (łańcuchach, laskach, medalach itp.) władz powiatowych, miejskich i gminnych (wojewody, prezydenta miasta, starosty, burmistrza, wójta, wice-starosty, wice-burmistrza, wice-wójta oraz przewodniczącego rady, jego zastępców i członków rady), na budynkach będących siedzibami władz powiatu, miasta, gminy (rady), w salach posiedzeń tych władz, na budynkach stanowiących własność samorządową, tablicach pamiątkowych fundowanych przez władze samorządowe, pismach, wizytówkach i okolicznościowych drukach władz np. gminy, a jeśli rada samorządu wyrazi zgodę także i niższych urzędników zarządu powiatu, miasta lub gminy oraz na ozdobnych słupach granicznych jednostki samorządowej (tzw. „witaczach”) i okolicznościowych transparentach. Wyjątkowo, na przedmiotach, wydawnictwach oraz środkach transportu i masowego przekazu (prasie, telewizji) osób i podmiotów nie urzędowych, ale wyłącznie czasowo i na mocy specjalnej zgody (uchwały) rady samorządu. Korzystający z herbu mogą wnosić z tego tytułu opłaty.

Flaga i chorągiew (weksylia) to znaki bojowo-rozpoznawcze lub rozpoznawcze wykonane z tkaniny i barwione wedle podobnych zasad, które obowiązują w heraldyce. Mogą być na stałe lub czasowo przymocowane do drzewca lub zawieszane swobodnie (na linie) na maszcie. Pozostałe rodzaje weksyliów to: proporce, proporczyki, bandery, bannery i sztandary. Najczęściej spotykane w Polsce proporce płata flagi (stosunek wysokości do długości) to: 5 do 8. Chorągiew jest najstarszym polskim weksylium, znana już na początku XII wieku, prawie zawsze z wyhaftowanym, naszytym lub namalowanym herbem lub godłem herbowym i barwami występującymi w samym herbie, którego godło chorągiew przedstawia, przytwierdzona na stałe do drzewca. Chorągiew występuje najwyżej w kilku egzemplarzach.

Flaga to płat barwionego materiału, często bez godła herbowego, który może być mocowana do drzewca lub zawieszana swobodnie (na linie) na maszcie i może być powielana w nieograniczonej liczbie egzemplarzy.

Zastosowanie flagi gminnej.

Flagę gminy **podnosi się** (nie wywiesza lub wieszają!) na maszt znajdujący się na budynku lub przed budynkiem. Należy przestrzegać by nie znajdowała się wyżej niż flaga państwowa, wojewódzka lub powiatowa. W przypadku podniesienia na budynku obok siebie flagi państwowej i flagi gminnej, to flaga państwowa powinna się znajdować po heraldycznej prawej stronie, (czyli na lewo od patrzącego). W przypadku trzech weksyliów, np.: wojewódzkiego i powiatowego, to flagę wojewódzką umieszcza się pośrodku, powiatową po prawej (lewej dla patrzącego), a gminną po lewej (prawej dla patrzącego).

W przeciwieństwie do flagi państwowej i wojewódzkiej, flaga powiatowa lub gminna może być podnoszona wyłącznie na obiektach powiatowych lub gminnych, chyba, że władze gminne (powiatowe) wyrażą zgodę na oflagowanie innych obiektów i obszarów, gdyż jest ona tzw. flagą urzędową.

1. Położenie geograficzno-przyrodnicze Gminy Tarnowiec

Gmina Tarnowiec leży w południowo-zachodniej części województwa podkarpackiego i we wschodniej części powiatu jasielskiego na terenie tzw. Dołów Jasielsko-Sanockich, a część południowa leży już na skraju Beskidu Niskiego. Od zachodu i północy gmina Tarnowiec graniczy z gminą wiejską jak i z samym miastem Jasło; od wschodu z miastem i gminą Jedlicze i gminą Chorkówka już w powiecie krośnieńskim, a od południa z gminą Nowy Żmigród.

Powierzchnia gminy wynosi 63,1 km². W jej skład wchodzi 17 sołectw: Tarnowiec, Brzezówka, Czełuśnica, Dobrucowa, Gąsówka, Glinik Polski, Gliniczek (d. Glinik), Łajsce, Łubienko, Łubno Opace, Łubno Szlacheckie, Nowy Glinik (d. Glinik Niemiecki), Potakówka, Roztoki, Sądkowa, Umieszcz i Wrocanka. W połowie roku 2005 gmina liczyła prawie 9300 mieszkańców. Największą wioską w gminie, jest sołectwo Tarnowiec liczące ok. 1250 osób. Druga co do wielkości miejscowość gminy to Wrocanka prawie 820 mieszk., a trzecia Czełuśnica liczy ok. 700 mieszk., kolejne miejsca zajmują: Umieszcz, Nowy Glinik, Glinik Polski, Łajsce i Sądkowa liczące po ok. 600 — 630 mieszk. Wieś Brzezówka liczy ok. 530 osób, a między 400 a 500 osób zamieszkuje następujące wioski: Gliniczek, Łubno Szlacheckie, Potakówka i Roztoki; 300 — mieszkańców liczą wioski: Dobrucowa, Łubienko i Łubno Opace. Najmniejszą wioską gminy jest Gąsówka licząca niewiele ponad 200 mieszkańców.

Pod względem obszaru gmina Tarnowiec zaliczana jest do najmniejszych gmin w woj. podkarpackim, natomiast pod względem liczby ludności należy do średnich.

Większość wiosek gminy (w tym Tarnowiec) leży w dolinach podgórskich rzek i strumieni (Jasiołki, Chlebianki oraz Czarnego Potoku). Najniżej położone miejsca w gminie znajdują się na wysokości ok. 240 m n.p.m. (rejon sołectwa Gliniczek), a najwyżej położone miejsca gminy znajduje się na wysokości ok. 380 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia w gminie to: góra Kamieńska 382 m n.p.m., ale sam szczyt znajduje się poza granicami gminy, obok znajduje się wzniesienie o wys. 378,5 m n.p.m., trzecią górą jest Magiel wznoszący się na 350 m. n. p. m. Pozostałe wzniesienia są dużo niższe i wznoszą się na wysokość 290 — 320 m n.p.m. Prawie 18% powierzchni gminy zajmują lasy, które głównie porastają wzniesienia i pagórki. Dominuje w nich drzewostan liściasty: buki, sosny i brzozy oraz nieliczne: dęby, wierzby i modrzewie. Podmokłe nadjasiołskie łągi i doliny strumyków porośnięte są olszyną, topolą białą i wierzbą wiciową oraz purpurową.

Na terenie gminy dominują gleby średnie i słabe (III i IV klasy) oraz gleby bardzo słabe (V klasa), żyznych gleb praktycznie nie ma (ok. 2%). Najlepsze gleby znajdują się na zboczach doliny Jasiołki. Najgorsze na wzniesieniach i pagórkach. Ogólna powierzchnia użytków rolnych w gminie wynosi 72%, w tym gruntów ornych jest 60%.

Na terenie gminy znajdują się miejsca, gdzie występują eksploatowane dwa złoża ropy naftowej: Złoże „Roztoki” i Złoże „Jaszczew”. Ponadto eksploatuje się tu: gliny oraz kruszywa: żwiry i piaski, a także materiał skalny w postaci piaskowców. Oprócz wspomnianych kopalń ropy naftowej oraz kruszyw, duże znaczenie posiada Huta Szkła w Tarnowcu, w której wytapia się głównie szkło ozdobne.

Pod względem etnograficznym mieszkańcy zaliczani są do Pogórzan. Do roku 1942 w niektórych wioskach obecnej gminy Tarnowiec mieszkała ludność żydowska (głównie w Tarnowcu).

Oczywiście wszystkie pogórzańskie cechy kulturowe, gwary i zwyczaje w zdecydowanej większości uległy zatarciu w ostatnim wieku. Do naszych czasów

dotrwały w formie szczątkowej. Wpływ na to miał awans cywilizacyjny i gospodarczy gminy po II wojnie światowej. Wielu mieszkańców utrzymuje ożywione kontakty, pracuje lub uczy się w pobliskim Jaśle, Gorlicach, Krośnie lub Rzeszowie.

2. Obiekty dziedzictwa kulturowego Gminy Tarnowiec

Na terenie gminy zachowało się niewiele zabytków będących świadectwem minionych wieków. Są to głównie zabytki sztuki sakralnej i architektury dworskiej. Większość z nich pochodzi z XIX i 1 poł. XX wieku.

Jednak najstarszymi obiektem architektonicznym w Gminie jest pozostałość po wczesnopiastowskim grodzie na wzgórzu „Grodzisko” w miejscowości **Brzezówka**. Gród ten pochodzi z pierwszej poł. XI wieku.

Pozostałe zabytki w gminie nie są już tak stare:

1. Tarnowiec:

- a) murowany dwór klasycystyczny, a wokół pozostałości parku z pierwszej poł. XIX wieku.
- b) późnobarokowe wyposażenie kościoła parafialnego z 1961 roku z późnorenesansowym ołtarzem i gotycką figurą Madonny z Dzieciątkiem Jezus z końca XV wieku.
- c) W pobliżu kościoła znajduje się kaplica i dzwonnica z 2 poł. XVIII wieku. Znajduje się tu Sanktuarium Matki Bożej Zawierzenia oraz tzw. Mała Kalwaria ze stacjami drogi krzyżowej i kapliczkami różańcowymi.
- d) Dawny zajazd datowany na przełom XVIII i XIX wieku.

1. **Łubno Szlacheckie** — murowany dwór ziemiański z pierwszej poł. XIX wieku z otaczającym parkiem z XVII wieku.

2. Umieszcz:

- a) we wsi znajduje się kapliczka przydrożna z roku 1723.

Na terenie gminy Tarnowiec spotkać można wiele kapliczek i figur przydrożnych, m. in. w Brzezówce, Łajscach, Nowym Gliniku, Roztokach.

3. Zarys historii Gminy Tarnowiec

Najwcześniejsze ślady osadnictwa w tym rejonie datowane są na okres wczesnego neolitu. Później zjawily się na tych terenach rozmaite osiadłe ludy określane ogólnym mianem kultury łużyckiej (prawdopodobnie dominowały wśród nich ludy spokrewnione z Wenedami lub Dakami), zapuszczali się na te tereny koczowniczy Scytowie ze stepów ukraińskich. W tym narodowym tyglu swój udział zaznaczyli Celtowie (od IV w. p.n.e., do ok. IV wieku n.e.). Najazd Hunów doprowadził do wielkiej wędrówki ludów. Na częściowo opuszczonych przez Celtów terenach zjawili się Germanowie (Wandalowie, Goci), którzy po parowiekowym pobycie ruszyli na południe i zachód Europy. Prawie bezludne tereny, opustoszałe, zrujnowane osady, opola i grodziska od końca VI-VII wieku zaczęli zasiedlać napływający ze wschodu — Słowianie. Dla niektórych plemion (lub ich części), ziemie dzisiejszej Małopolski stanowiły tylko przystanek w ekspansji na Nizinę Panońską i dalej na Bałkany. Stałe

osadnictwo słowiańskie nad górną Wisłą oraz środkowym i dolnym biegiem rzek: Skawa, Raba, Dunajec, Poprad, Biała, Wisłoka i Wisłok miało miejsce w wieku VI i VII. Prawdopodobnie była to część słowiańskiego plemienia określanego mianem Chorwatów (Chrobatów).

Istnieją przesłanki, że początki niektórych obecnych wiosek gminy Tarnowiec sięgają czasów plemiennego Państwa Wiślan, czyli w wieków: VIII — X, ale nie ma na to jednoznacznych dowodów. Jedno jest pewne, że gdy książę Państwa Polan — Bolesław Chrobry (dopiero od 1025 roku — król), odbierał Czechom ich lenne ziemie, m.in. Śląsk i Kraj Wiślan, a miało to miejsce w latach 988-989, to był to region stosunkowo nieźle zagospodarowany i zorganizowany. Ziemie te miały za sobą ponad wiekową przynależność do Państwa Wielkomorawskiego i najprawdopodobniej kilkudziesięcioletnią chrystianizację w obrządku słowiańskim. Drużyna wojów Bolesława Chrobrego całkowicie zniszczyła kilkadziesiąt najpotężniejszych grodów śląskich i wiślańskich. Istniejąca śląska i wiślańska administracja i możnowładztwo plemienne zostały unicestwione, a następnie zastąpione polańską administracją piastowską. Ocalały tylko te nieliczne rody wiślańskie, które najprawdopodobniej wcześniej przeszły na stronę Piastów, np. Toporowie, czy Szreniawici. Tylko niektóre grody wiślańskie zostały odbudowane, np. Kraków. Zazwyczaj jednak w pobliżu starych ośrodków wzniesiono nowe — piastowskie. Nie odbudowano potężnych grodów wiślańskich, np. w Stradowie i Naszczowicach, lecz w pobliżu wzniesiono nowe. I tak obok Stradowa powstała Wiślica, a w pobliżu Naszczowic — gród w obecnym Podegrodziu (przeniesiony później na teren obecnego Starego Sącza). Podobny los spotkał wiślańskie grody i osady w innych rejonach Pogórza i Podbeskidzia.

Badania archeologiczne z ostatniego wieku potwierdzają, że w Krakowie, Cieszynie, Wiślicy i Sandomierzu istniały przedpiastowskie świątynie chrześcijańskie. Gdy Bolesław Chrobry w roku 1000 ustanawiał na tronie krakowskim „swojego” biskupa, to kroniki wymieniają go jako trzeciego z kolei, gdyż przed nim było przynajmniej dwóch biskupów (najprawdopodobniej obrządku słowiańskiego). Jest pewne, że przynajmniej część mieszkańców Kraju Wiślan (w tym Pogórza Karpackiego) mogła już w końcu IX wieku przyjąć chrzest z rąk misjonarzy Państwa Wielkomorawskiego. Po upadku tego ostatniego, ziemie dawnego Państwa Wiślan zajęło Królestwo Czeskie i ono podjęło drugą akcję chrystianizacyjną, którą realizowało powstałe w roku 973 biskupstwo w Ołomuńcu. Obrządek słowiański i łaciński z całą pewnością współegzystował do czasu Wielkiej Schizmy, czyli do czwartej ćwierci XI wieku.

Legenda mówiąca, że tereny Podbeskidzia i Pogórza chrystianizował (z inicjatywy Bolesława Chrobrego) św. Wojciech Biskup Męczennik, nie znajduje jakiegokolwiek potwierdzenia w źródłach, a z dostępnych badań wynika, że Małopolska raczej nie znajdowała się na jego misyjnej trasie. Najprawdopodobniej nie było takiej potrzeby, gdyż jak wspomniano wyżej, ludność tych terenów przyjęła chrzest przynajmniej kilkadziesiąt lat wcześniej. Chociaż w legendach zawsze tkwi ziarno prawdy i tego faktu do końca nie można wykluczyć.

Rozgromione przez piastowską drużynę, wiślańskie możnowładztwo oraz plemienna administracja na terenie Małopolski zostały w ciągu XI wieku, została zastąpiona przez nową polańską. Miało to miejsce za czasów Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego oraz królowej Judyty Marii (2 żony Władysława Hermana). Brak funduszy w królewskim, a później książęcym skarbcu spowodował, że zamiast stałych świadczeń pieniężnych i części wojennych łupów, władcy ci postanowili w formie rekompensaty nadać poszczególnym wojom, większe lub mniejsze dobra ziemskie lub dochody z nich. To oni dali początek średniowiecznemu rycerstwu, które osiadało

umocnionych dworach, w pobliżu kasztelańskich grodów. Byli oni protoplastami herbowego średniowiecznego rycerstwa. Dla zwyczajowego prawa plemiennego była to nowość, gdyż praktycznie nie istniała własność prywatna, a wcześniej ludność dzieliła się na: wolnych i niewolników.

Zaistniałe zjawisko, tzn. wzajemne powinności osadzonych na wsi: wojów, wolnych kmieci i ludność niewolną, ująć w jakieś ramy prawne. Zwłaszcza, że dwór królewski lub książęcy nadał również ogromne dobra ziemskie chrześcijańskiemu duchowieństwu. Stąd zaistniała potrzeba stworzenia urzędu, który w imieniu księcia (króla) sprawowałby władzę wojskowo-sadowniczą na podległym terenie. Grodem i terenami wokół niego zarządzali kasztelanowie, którzy podlegali wojewodzie, który sprawował swój urząd w największym grodzie danej ziemi. Stąd późniejsze województwa. Posiłowano się w tym przypadku na powszechnym w Zachodniej Europie ustrojem senioralnym. W ten naturalny sposób, wytworzyło się tzw. prawo polskie, czyli kompilacja dawnego prawa plemiennego z aktualnym prawem zachodnioeuropejskim. Prawo polskie było nieustannie modyfikowane i uzupełniane, ale i tak dalekie ono było od ideału, jakim było znane już w 2 połowie XII wieku prawo niemieckie (magdeburskie lub lubeckie).

Niestety, w Małopolsce większość niegdyś ludnych wiślańskich (chrobaczkich) osad była opustoszała. Pola uprawne zapuszczone i zarośnięte. Na niektóre tereny powróciła karpacka puszcza. Dawne ruchliwe szlaki handlowe stały się dla kupców nieprzejezdne. Jednocześnie, dawni piastowscy wojowie nie mieli żadnego doświadczenia w zagospodarowaniu i kolonizacji opustoszałych terenów, ich kolonizacji oraz umiejętności w gospodarowaniu na roli. Stało się regułą, że kolejni władcy powierzali to zadanie, sprowadzonym z zagranicy mnichom z istniejących zgromadzeń zakonnych. Należy pamiętać, że Małopolska tylko nominalnie była chrześcijańska. Z dala od grodów i uczęszczanych szlaków wiejska ludność pozostawała w pogaństwie. A tym czasem zachodnioeuropejskie klasztory były przepełnione. Małopolska stała się dla wielu zakonów atrakcyjnym terenem misyjnym. Ogromne doświadczenia w pracy misyjnej i kolonizacyjnej (i ogólnie cywilizacyjnej) mieli: Benedyktyni, Cystersi i Premonstratensi (norbertanie). Dlatego też ogromną rolę w pierwszym okresie kolonizacji prawie bezludnych terenów karpackich (od 4 ćwierci XI do połowy XII wieku) odegrał klasztor tyniecki (benedyktyński), który otrzymał od książąt i królów polskich rozległe tereny, głównie na zalesionych i prawie bezludnych terenach Pogórza Karpackiego. Nie dorównywały one nadaniom dla biskupów krakowskich, którzy zazwyczaj otrzymywali dobra w najatrakcyjniejszych i już zagospodarowanych terenach wokół Krakowa. Również atrakcyjne tereny (od 2 połowy XII wieku) uzyskali: norbertanie z klasztorów w Brzesku-Hebdowie i Busku, norbertanki z klasztoru ze Zwierzyńca k. Krakowa i Imbramowic oraz klasztor miechowski (bożogrobcy).

Wspomniana wyżej królowa Judyta Maria (córka króla Węgier — stad ten tytuł), druga żona księcia Władysława Hermana i matka Bolesława Krzywoustego, nadała (lub sprzedała) w roku 1108 klasztorowi tynieckiemu, swoje osobiste dobra wokół Krakowa oraz prawie bezludne tereny nad środkowym Dunajcem, Białą i Wisłoką. Wśród wymienionych miejscowości w dokumencie legata papieskiego dla Węgier i Polski — Idziego, który orientacyjnie datowany jest na lata 1123 — 1125, znalazła się wzmianka o osadzie Umieszcz, jako posiadłości Benedyktynów z Tyńca.

Przez cały XII i początek XIII wieku, kolonizacyjna Benedyktynów z Tyńca na Pogórzu Karpackim i w Beskidach przebiegała z różnym skutkiem. Zupełnie nie powiodła się w Beskidzie Wyspowym, Gorcach i na Podhalu. Dlatego w roku 1236 powierzono to zadanie Cystersom ze Szczyrzyca. Skromne efekty odnieśli oni

nad rzeką Białą, udało się im jako tako zadomowić w rejonie Tuchowa, Kołaczyc i Brzostka.

W 2 połowie XIII wieku, po śmierci księcia Bolesława Wstydlwego, jego żona Kunegunda (Kinga) założyła i wyposażyła Sącz (Starym) — stolicy swoich posażnych terenów — żeński klasztor klarysek. Te ostatnie prowadziły akcję kolonizacyjną wzdłuż rzek: Dunajec, Poprad, Biała i Łososina. Z tym, że w swojej akcji kolonizacyjnej posuwały się ku górnemu biegowi wymienionych rzek Stworzyła prężne i spójne posiadłości, tzw. Państwo Sądeckie, któremu dopiero kres położył król Wacław II Czeski, a później Władysław Łokietek.

W porównaniu z działalnością sądeckich klarysek, niemrawa akcja kolonizacyjna klasztoru tynieckiego, kolidowała z prowadzoną na mniejszą skalę, ekspansywną akcją osadniczą niektórych możnych rodów rycerskich, np. Bogoriów ze Skotnik k. Sandomierza. Usprawiedliwieniem dla klasztoru były dwa niszczące najazdy mongolskie z roku 1241 i 1259, które w dużym stopniu zahamowały tę akcję.

Jednak w ostatnim roku pokoju po wspomnianych najazdach, bo w roku 1288 opatowi klasztoru tynieckiego Bogusławowi, udało się uzyskać u aktualnego księcia krakowskiego Leszka Czarnego przywilej, na lokowanie (lub przeniesienie) na prawie niemieckim kilkunastu wiosek w swoich posiadłościach. Wśród wymienionych w tym przywileju wiosek był, m.in. Umieszcz.

Na ówczesne czasy prawo niemieckie było bardzo nowoczesne i skutecznie regulowało stosunki prawno-własnościowe oraz gospodarcze wiosek. W zasadniczej części przetrwało do czasów rozbiorowych, a nawet do czasu dziewiętnastowiecznych uwłaszczeń. Regulowało ono stosunki i powinności między właścicielem wioski a poddanymi. Regulowało sprawy sądownicze, m.in. ustanawiało tzw. ławę (samorząd wiejski) oraz funkcję sołtysa lub wójta. Funkcje sołtysa w nowozakładanych lub reorganizowanych wioskach zazwyczaj obejmował zasadzca. W zamian za obowiązek udziału w wyprawach wojennych na koniu z kuszą oraz 2-3 pachołkami, otrzymywał większy nadział ziemi ($\frac{1}{2}$ — 2 duże łany tzw. królewskie), prawo do $\frac{1}{6}$ zbieranego we wsi podatku, części dochodów z młyna, karczmy i stawów rybnych oraz opłat sądowych. W myśl tego prawa dokładnie wymierzano role kmiecie (łany), zagrodników oraz ziemie sołtysie (lub wójtowskie), określano gdzie ma stać młyn, karczma, stawy rybne, ewentualnie kościół i jego uposażenie oraz jego kolatorów.

Przez cały wiek XIV i XV, na podstawie tego prawa kształtował się w Polsce ustrój miejski, jak i wiejski (folwarczno-pańszczyźniany), który osiągnął apogeum na przełomie XVI i XVII wieku. Pierwotnie folwark rycerski (później szlachecki), królewski lub duchowny w wieku XIV i XV przypadał na 2-4 wioski i obejmował średnio 2 dwa duże łany ziemi (1 duży łan tzw. królewski = 48 — 57 ha), natomiast od końca XVI do końca XVII wieku znajdował się praktycznie w każdej wiosce (czasami było ich dwa — trzy) i najczęściej obejmował od 2 do 5 łanów królewskich. Wzrost liczby folwarków i ich areалу ziemskiego, odbywał się kosztem sołtysów i wolnych kmieci. I tak, folwark sołtysi obejmował na przełomie XIV i XV wieku średnio 1 duży łan, a średnie gospodarstwo kmiecie obejmowało tzw. półłanek tj. ok. 13,5 ha (6 prętów). Należy dodać, że powierzchnia łanu kmieciego (frankońskiego) była dużo mniejsza i obejmowała od 24 do 27 ha i składała się z 12 prętów (1 pręt = 2 — 2,15 ha). Ponadto gospodarstwo kmiecie posiadało niewielki ogród (warzywno-jarzynowy) i sad, a także łąkę. Karczmarzy osadzano zazwyczaj $\frac{1}{4}$ łana (6 prętach) ziemi uprawnej (czasami było to nawet $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ łana) oraz ogrodzie, sadzie i łące. Role zagrodników były niewielkie i obejmowały zazwyczaj 1-2 pręty ziemi (tj. 2 — 4 ha) oraz niewielki ogród wokół zagrody. Komornicy nie posiadali własnej zagrody ani ziemi. Czasami posiadali jakieś

bydło, które wypasali (podobnie jak zagrodnicy) na wspólnych, wiejskich pastwiskach. We wsiach byli także chałupnicy, którzy posiadali zazwyczaj zagrodę i ogród. Do grupy chałupników zaliczano przede wszystkim rzemieślników wiejskich, którzy w swoim obejściu posiadali warsztat (szewcy, stolarze, krawcy, tkacze, kołodzieje, młynarze, tracze) lub kram (kramarze, kijacy, przekupnie, rzeźnicy, itp.). Status ich był nierówny, np. wysoką pozycję posiadali młynarze, którzy zazwyczaj jednocześnie byli cieślami lub stolarzami. Pleban we wsi parafialnej posiadał 0,5 — 1 łana ziemi uprawnej, łąkę, ogród z sadem i często sadzawkę z rybami.

W końcu XVI i w XVII wieku folwarków sołtysich było już niewiele, gdyż zostały zagarnięte lub wykupione przez szlachtę, sami sołtysi przeszli albo do stanu szlacheckiego albo kmiecego. Gdzieniedzie utrzymały się folwarki (folwarczki) sołtysie, miało to miejsce głównie na Podhalu w niektórych wioskach Beskidów i Pogórza Karpackiego (głównie królewskich). Nosiły one nazwę wybraniectw lub zagród (folwarczków, gospodarstw) wybranieckich. Czasami ich dożywotnimi lub dziedzicznymi właścicielami byli bogaci kmiecie. W zamian mieli oni obowiązek wyruszać z królem na wyprawy wojenne. Każdorazowo, na dożywotnie, a rzadziej — dziedziczne wybraniectwo, przywilej wystawiał król. Przywilej ten szczegółowo określał prawa i powinności: wójta, sołtysa lub kmiecia osadzonego na wybraniectwie. Natomiast najliczniejsze gospodarstwa na wsi — kmiece, od 2 połowy XVI wieku były coraz mniejsze i na gorszych gruntach, i tak w 2 połowie XVII wieku obejmowały tylko od 0,35 do 0,4 łana ziemi uprawnej (tj. 3 — 4 pręty = 6 — 8,5 ha).

W omawianym okresie część zagrodników i wszyscy komornicy najmowali się do prac w folwarkach i coraz rzadziej w gospodarstwach kmiecych. Również rzemieślnicy coraz częściej pracowali na potrzeby właściciela wsi i folwarku. Podobnie jak młynarze i karczmarze, którzy zmuszeni byli mleć w pierwszej kolejności folwarczne zboże i sprzedawać produkty folwarcznego browaru (piwo i gorzałkę).

Wracając do sytuacji na terenach nad rzeką Jasiołką, m.in. w rejonie Tarnowca, to sytuacja na przełomie XI i XII wieku przedstawiała się następująco:

1. Istniał znaczący gródek (najprawdopodobniej rycerski) na dominującym nad doliną Jasiołki wzgórzu, które znajduje się na terenie obecnej wioski Brzozówka. Wokół niej znajdowały się jakieś osady, które dały początek późniejszym wioskom, m.in.: Brzozówka, Tarnowiec, Sądkowa, Dobrucowa, Tarnowieczek i Wrocanka.
2. Jakieś posiadłości posiadali rycerze z gniazda rodowego w Skotnikach, który dał początek późniejszym Bogoriom. To oni rozpoczęli zakrojoną na dużą skalę akcję kolonizacyjną już w XI wieku. Pewnie przerosło to ich możliwości, gdyż zadanie to powierzyli Cystersom z klasztoru w Koprzywnicy. Świadczą o tym nadania z roku 1185, które uczynił książę Kazimierz Sprawiedliwy na wniosek komesa Mikołaj z rodu Bogoria. Wśród tych nadań były osady, które przyjęły później nazwy: Łajsce i Łubno. Te dwunastowieczne uposażenia dla koprzywnickiego klasztoru potwierdził w roku 1277 książę krakowski Bolesław V Wstydlivy.
3. Posiadłości Bogoriów (później klasztoru koprzywnickiego) graniczyły z posiadłościami innego klasztoru, a mianowicie Benedyktynów z Tyńca, którzy władali wioską Umieszcz podarowaną im przez królową Judytę Marię w roku 1108. Potwierdza to dokument papieski z roku 1229 oraz przywilej księcia Leszka Czarnego z 1288 roku wystawiony na prośbę opata klasztoru tyńckiego Bogusława. Leszek potwierdza wcześniejsze nadania dla klasztoru i przenosi wymienione tam wioski na prawo niemieckie.

4. Występowały tu też dobra książęce, a później królewskie, m.in. Glinik Polski i Glinik Niemiecki (po nadaniu prawa magdeburgskiego w roku 1367 i zasiedleniu przez rodziny niemieckie). Być może wspomniany w pkt. 1 gródek i osady wokół niego również należały w od XI do XIV wieku do dóbr książęcych (królewskich) dzierzawionych jednocześnie przez jakiś ród rycerski?

Początkowo głównym elementem osadniczym była autochtoniczna ludność polska, a w wiekach XIV i XV również niemiecka. W wieku XV i XVI dochodzą dodatkowe elementy osadnicze, głównie ludność rusińska i wołoska, a także słowacka. Nominalnie wszystkie wioski gminy Tarnowiec należały do istniejącej od XI wieku kasztelanii bieckiej, najdalej wysuniętej na południowy wschód części Małopolski. W wieku XV kasztelania biecka przekształca się w powiat biecki wchodzący w skład województwa krakowskiego.

Sam Tarnowiec swoje początki zawdzięcza królowi Kazimierzowi Wielkiemu, który poprzez włączenie Rusi Czerwonej do Królestwa Polskiego, przyśpieszył proces osadnictwa Pogórza Karpackiego. Dzięki temu, obszary leżące w zlewni rzeki Wisłoki, znalazły się pod osłoną grodów bieckiego, goleszowskiego i żmigrodzkiego. Część wiosek było każdorazowym uposażeniem kolejnych kasztelanów, a później starostów bieckich. Sama kasztelania, a później powiat, dzielił się na dwie części: wschodnią, obejmującą dorzecze Wisłoki i Jasiołki, oraz zachodnią, z przepływającą rzeką Ropą.

Istotną rolę w życiu mieszkańców przez stulecia odegrały trakty: węgierski i ruski, które przyczyniły się do rozwoju okolicznych miast, jak i wiosek. Wiek XV i XVI to okres prosperity. Chociaż po roku 1498 ziemie te doświadczyły kilku najazdów oddziałów tatarskich, tureckich i wołoskich.

W okresie rządów starosty bieckiego hrabiego Jana Wielopolskiego, rozkwitał handel zwierzętami hodowanymi (głównie wołami i owcami), plonami, jak i drewnem, skórą. Po prawie dwustu latach gospodarczej koniunktury, druga połowa XVII wieku przyniosła liczne wojny, klęski i choroby, m.in.: powstanie Chmielnickiego w 1648 roku, potop szwedzki 1655 — 1660 oraz najazd księcia siedmiogrodzkiego z Rakoczego w 1662 roku, wojny tureckie 1672 — 1686, a z nimi zubożenie miast i wiosek oraz kolejne zarazy, które przyniosły spustoszenie wśród miejscowej ludności. Kolejne spustoszenia na początku XVIII przyniosła wojna północna. Po tej ostatniej miała miejsce kolejna akcja kolonizacyjna w wioskach powiatu bieckiego. W owym czasie, po uzyskaniu przez Biecz prawa mieczowego, tzn. możliwości wykonywania wyroków skazujących na śmierć, masowo wyłapywano zbójników tzw. beskidników. Po chwilowej stabilizacji, ponownie ziemia biecka (w tym skołszyńska) była miejscem starć, z jednej strony między wojskami rosyjskimi i królewskimi, a z drugiej — konfederatami barskimi. Liczne starcia i potyczki miały miejsce w 1770 roku, np. 5 listopada doszło do bitwy konfederatów barskich z oddziałami rosyjskimi pod dowództwem generała Iwana Drewicza.

W roku 1772 wioski obecnej gminy Tarnowiec znalazły się w zaborze austriackim. Wszystkie dobra królewskie i duchowne w okolicach Tarnowca zostały włączone do austriackich dóbr kameralnych lub w skład tzw. funduszu religijnego (w latach 1782-86). Niedługo potem wystawione je na licytację. Na ogół nowymi właścicielami zostawali ludzie lojalni wobec dworu wiedeńskiego. Przez cały wiek XIX dochodziło do licznych zmian właścicieli poszczególnych wiosek. W latach 1848 — 1850 doszło do uwłaszczenia miejscowych chłopów, jednak znaczna część gruntów pozostała w rękach miejscowych ziemian. Po ogłoszeniu galicyjskiej autonomii w roku 1867, Tarnowiec i okoliczne wioski zaczęły się rozwijać. Zwłaszcza miało to miejsce

w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XIX wieku. Powstały szkoły ludowe, poczta oraz zbudowano tu linię kolejową.

W tym miejscu należy wyjaśnić kwestię miejskiej przeszłości Tarnowca. Zachował się urbanistyczny układ miasteczka z centrum, które ma cechy małomiasteczkowego rynku. W niektórych publikacjach pojawiają się informacje sugerujące, jakoby Tarnowiec lokowany był w połowie XIV wieku na prawie miejskim. W innych, te miejskie lokacje umiejscawiane są w połowie XV wieku. Należy kategorycznie stwierdzić, iż w źródłach historycznych nie zachowały się żadne ślady świadczące o „miejskości” Tarnowca. Kształt miasteczka Tarnowiec zaczął przybierać w 2 poł. XVIII wieku, kiedy był ośrodkiem dóbr rodziny Kuropatnickich.

Dekretem urzędującego we Lwowie gubernatora Królestwa Galicji i Lodomerii z roku **1784**, kilkudziesięciu miejscowościom nie mających praw miejskich, nadano status tzw. „osad handlowo-administracyjnych”, m.in. z prawem do targów. Wśród tych osad znalazł się również Tarnowiec. Dodatkowego symptomu „miejskości” Tarnowca, nadawała zwarta, małomiasteczkowa zabudowa centrum (zasiedlonego częściowo przez rodziny żydowskie), funkcjonującymi w nich drobnymi, rodzinnymi zakładami rzemieślniczymi

4. Zarys historii sołectw gminy Tarnowiec do końca XIX wieku

1. BRZEZÓWKA — (*Brzoszowa* — 1418, *Brzozowka Kruszynina* — 1445, *Brzezowska* — 1470-80, *Brzozowka* — 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 530 mieszkańców. Leży w dolinie Jasiołki na wschód od Tarnowca. Pochodzenie nazwy wsi nosi znamiona nazwy wtórnej, być może wieś wcześniej nosiła nazwę Wola Brze(o)zowska, czyli założona na tzw. surowym korzeniu przez właściciela Brzezowej (najprawdopodobniej jednego z Galowskich *herbu Mądrostki*).

We wsi znajdują się pozostałości grodziska z przełomu XI i XII wieku, a bezimienna obecnie osada u jego podnóża, jako żrebowa (służebna), wzmiankowana jest w roku 1339. Sama wieś o nazwie Brzezówka musiała powstać później (najwcześniej na przełomie XIV/XV wieku), bo pierwsze wzmianki pochodzą o niej z roku 1418. Wzmiankowanymi są wtedy bracia Tworek i Florian z Brzozówki, a w roku 1428 Pełka z Tarnowca i Galowa (pow. wiślicki), który jest współwłaścicielem dóbr tarnowieckich (w tym Brzozówki). W roku 1445 wzmiankowany jest dziedzic Brzozówki Jan Kruszyna *herbu Mądrostki*, jego to wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). W latach 1479 — 1497 z całą pewnością dziedzicem wsi był Piotr Kruszyna wspomnianego herbu. W latach 1505–08 opiekę nad małoletnim synem Piotra, Janem sprawował Piotr Gołuchowski *herbu Mądrostki* — kuzyn Piotra. W latach 1511–30 w Tarnowcu i Brzozówce wzmiankowany jest wspomniany Jan Kruszyna, występujący także jako Galowski *herbu Mądrostki*.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Narodzenia NMP w Tarnowcu**.

W roku 1530 dokonano poboru podatku od folwarku, 1 $\frac{1}{4}$ łana kmiecego, 1 komornika i młyna o 1 kole.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Jana Herburt *herbu Herburt*. Rejestr musi pochodzić z lat wcześniejszych, gdyż od 1567 roku Jan Herburt już nie żył. Właścicielem musiał być już Paweł Skotnicki. We wsi było 4 kmieci na 2 łanach, 1 gospodarstwo na czynszu (szlachcic zagrodowy?), 4 zagrodników bez roli oraz 1 rzemieślnik (młynarz?).

W pobliżu Brzezówki 14 sierpnia 1610 roku Stanisław Stadnicki zwany „Diabłem” dowodzący 6 tysiącami innowierców i awanturników stoczył bitwę z regularnym oddziałem królewskim dowodzonym przez marszałka koronnego Łukasza Opalińskiego. Stadnicki poległ, a wraz z nim ok. 500 jego zwolenników. Był to faktyczny koniec ruchu reformacyjnego na ziemi bieckiej.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem nadal jest Paweł Skotnicki *herbu Bogoryia*, a we wsi było 2 łany kmiece oraz 4 zagrodników bez pełnej roli i 1 rzemieślnik.

Rejestr z 1680 mylnie podaje, że właścicielami wsi był jakiś Stadnicki. Od 1660 roku właścicielami wsi do 1788 roku byli kolejni Kuropatnicy (ostatni Ewaryst).

2. CZELUŚNICA — (*Czelustczina* — 1400, *Celustnicza* — 1424, *Celestnicza* — 1447, *Czelusthiczka* — 1470-80, *Czelesnica* — 1581, *Cieliusnica* — 1629). Spora wieś licząca prawie 700 mieszkańców. Leży w północno-zachodniej części gminy ok. 5 km od Jasła. Pochodzenie nazwy wsi jest niejasne, prawdopodobnie pochodzi od słowa „czeluść”.

Nominalnie Czeluśnicą należała do benedyktyńskiego klasztoru w Tyńcu, który obdarowany został okolicznymi terenami (pustkowiami) z ośrodkiem w Umieszczu przez królową Judytę Marię w roku ok. roku 1108. Nie znaczy to, że wtedy już wieś Czeluśnica istniała. Prawdopodobnie miało to miejsce po najazdach tatarskich i przywilejach dla klasztoru tynieckiego wydanego opatowi Bogusławowi przez księcia Leszka Czarnego w roku 1288. Prawdopodobnie w pełni na prawie magdeburskim wieś została zorganizowana po kolejnym przywileju króla Kazimierza Wielkiego z roku 1367. Świadczy o tym zapiska z końca XIV wieku świadcząca o tym, że w Czeluśnicy i Gąsawce były tu sołtysie folwarki na dużym łanie każdy, z których dziesięcinę oddawano plebanowi w Tarnowcu. Ponadto w każdym sołtysostwie było 2 ½ — 3 łany kmiece, zagrodnicy, karczma, kilka sadzawek z rybami i młyn.

Wymienieni w źródłach sołtysi Czeluśnicy bądź Gąsówki (lub jednocześnie): w latach 1400–08 sołtysiem w Czeluśnicy i w Gąsówce był jakiś Jakusz (Jakub); w 1414 — Fienna i Mścichna (zapewne córki — dziedziczki); w 1415–17 — Wilhelm; 1422–32 — Jakub; 1447–60 — Konrad Kunart; 1469 — Jan Kołczek; 1473–98 Piotr Kołek (do 1482 roku jedyny właściciel sołtysostw w Czeluśnicy i Gąsówce, a później wraz ze szlachcicem Stanisławem, synem żony Małgorzaty z pierwszego małżeństwa z Konradem Kunartem); 1494–1526 — podstarości gródka w Goleszu, Jakub Kołek, który w roku 1495 wykupił część sołtysostwa w Gąsówce. W roku 1502 przez króla Aleksandra I Jagiellończyka, a w 1509 roku przez króla Zygmunta Starego wspomniany Jakub Kołek był zwolniony z obowiązku udziału w wyprawie wojennej, gdyż pełnienie tzw. stróży na zamku w Goleszu (Jaśle). Wiemy, że owe sołtysostwa były dość bogate, gdyż składały się łącznie z: 2 dworców, 2 folwarków (po 1 dużym łanie), kmieci na 3–4 łanach, kilku zagród zagrodników, 2 karczm, kilku sadzawek rybnych i młyna oraz dodatkowych czynszów. Wartość tych sołtysostw wahała się w granicach 160–180 grzywien. W latach 1528–40 sołtysiem był Jan Kołek.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Wniebowzięcia NMP w Jaśle**. Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii w Jaśle. Nadal należy do klasztoru benedyktyńskiego z Tyńca. We wsi było sołtysostwo na 2 łanach o nazwie Gąsówka (późniejsza wieś **Gąsówka**), której sołtys płacił dziesięcinę snopową plebanowi kościoła w Tarnowcu. We wsi byli kmiecie, którzy łącznie posiadali 3 ½ łana roli. We wsi była również karczma.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do wspomnianego już wyżej klasztoru tynieckiego. We wsi było w tym czasie 10 łanów kmiecyh, 3 zagrodników bez pełnej roli, 6 komorników z bydłem, 4 komorników bez bydła oraz karczma na ¼ łana. Wniosek z tego, że większość sołtysostwa wcześniej wykupił klasztor.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem nadal jest klasztor tyniecki, a we wsi było 9 ¼ łana kmiecego, folwark sołtysi na 1 łanie, 7 zagrodników bez pełnej roli, 6 komorników z bydłem, 4 komorników bez bydła i młyn z kołem dorocznym.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 nie wykazuje zmian właściciela ani struktury własnościowej wsi.

Po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze własność klasztoru, ale po roku 1784 została przejęta przez rząd austriacki i jako była duchowna, włączona do tzw. rządowego funduszu religijnego. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

3. DOBRUCOWA — (*Dobruczow* — 1416, *Dobruczowa* — 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 350 mieszkańców. Leży w północnej części gminy Tarnowiec nad rzeką Jasiołką. Pochodzenie nazwy wsi jest typu patronimicznego od imienia Dobruc(z).

Od początku istnienia wieś związana jest z Tarnowcem, gdyż wchodziła w skład rycerskich dóbr z ośrodkiem w tej miejscowości. Wnioskować należy, iż przez 2–3 stulecia należała do rodzin rycerskich pieczętujących się *herbem Doliwa*. Niewątpliwie wieś powstała wcześniej niż w roku 1416, od kiedy posiadamy pierwszą o niej informację źródłową: „karczmarz Szymon z Dobrucowej”. W 1420 wzmiankowany jest Michał z Sądkowej i jego syn Jan (1445 r.). Tenże Jan oprócz Sądkowej miał trzech kmieci w Dobrucowej: Jana Wartucha, Grzegorza (syna króla!!!) i Jana, a także młyn na ¼ łana. Wspomniany Jan miał jeszcze braci: Dobiesława i Mikołaja. W roku 1473 wspomniany jest Dobiesław, który był właścicielem całej Sądkowej i połowy Dobrucowej. Od 1495 do 1511 roku właścicielem całej wsi Sądkowa i Dobrucowa był Jan Sądkowski potomek Dobiesława. W roku 1511 właścicielem Sądkowej i Dobrucowej był już Mikołaj Jaźwiecki *herbu Biberstein*. Zarówno w Sądkowej, jak i Dobrucowej były folwarki sołtysie wzmiankowane pod rokiem 1530.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Narodzenia NMP w Tarnowcu**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Choć niewiele o niej pisze.

Rejestry poborowe z lat: 1581, 1629 i 1680 nie wspominają tej miejscowości, gdyż stanowiła jeden majątek z Sądkową, ale z pewnością należała w tym czasie do Pawła Skotnickiego, a następnie Kuropatnickich.

Jako samodzielna wieś występuje dopiero w niektórych spisach począwszy od roku 1665.

4. GAŚÓWKA — (*de Gassafka* — 1408, *de Gosafka* — 1416, *Goszowka* — 1470-80, — 1581, 1629). Mała wieś licząca nieco ponad 200 mieszkańców. Leży na południe od wsi Czeluśnica. Pochodzenie nazwy wsi od słowa „gęś”

Gaśówka przez stulecia nominalnie wraz z Czeluśnicą należała do benedyktyńskiego klasztoru w Tyńcu, który obdarowany został tymi terenami przez królową Judytę Marię w roku ok. roku 1108. Nie znaczy to, że wtedy już wieś ta istniała.

Za samodzielną wioskę Gąsówka uznawana była dopiero w XIX wieku. Od średniowiecza był tu sołtysi folwark, z którego dziesięcinę oddawano plebanowi w Tarnowcu. Wiemy jedynie, że od roku 1400 do poł. XVI wieku sołtysostwo w Gąsówce należało najczęściej do sołtysa Czeluśnicy (zob. Czeluśnica). Ostatecznie w poł. XVI wieku klasztor tyniecki wykupił obydwą i włączył do swoich włości w Czeluśnicy.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Wniebowzięcia NMP w Jaśle**.

Rejestry poborowe z lat: 1581, 1629 i 1680 nie wspominają tej miejscowości, ale z pewnością należała do dóbr klasztoru tynieckiego w Czeluśnicy.

Po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze własność klasztoru, ale po roku 1784 została przejęta przez rząd austriacki i jako była duchowna, włączona do tzw. rządowego funduszu religijnego. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

5. GLINICZEK — (*Glinik* — 1388, *Gliniczek* — 1415, *Glynniczek* — 1470-80, *Glinik Pakoschow (Pakoszów)* — 1508, *Glinik Cziangaczow (Ciągaczów)* — 1536, *Glinnik* — 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 400 mieszkańców. Leży nad Jasiołką w północno-zachodniej części gminy Tarnowiec. Pochodzenie nazwy wsi pochodna od sąsiednich wsi Glinik, a te od słowa „gлина”.

Brak informacji, od kiedy istnieje wieś, wiadomo jedynie, że w XIV wieku były tu drobne rody rycerskie i folwark sołtysi. Przed 1388 właścicielem wsi był Michał z Gliniczka. Od 1388 do 1422 jego syn Pakosz, a w 1437 jego wnuk Piotr Ciągacz nieznanego herbu (może sołtys bez tytułu szlacheckiego, albo rycerz *herbu Doliwa*, jak jego stryj Jan Sądkowski). W roku 1460 występuje syn tego ostatniego — Pakosz z Gliniczka. Po tym roku, aż do roku 1480 część wsi należała już Grzegorza Chorążycy z Wrocimowic (pow. proszowicki) *herbu Półkoźic*, część do potomków rodu Ciągaczów, a kolejna do wspomnianych niżej — Pakoszowie. Wiadomo, że w Gliniczku Chorążycy posiadali folwark i kmieci. Sukcesorem po Grzegorzcu, pierwszej części wsi Marcin Chorążyc, który wzmiankowany był jeszcze w 1518 roku (folwark, młyn i 2 kmieci); druga część należała do rodu Pakoszów (posiadała zapewne folwarczek i 2 ½ łana kmiecego), a trzecia część do rodziny Ciągaczów (wzmiankowanych w 1536 roku), którzy posiadali tu również folwark i 2 ½ łana kmiecego.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii p.w. **Narodzenia NMP w Tarnowcu**. Były tu łany kmiece, z których dziesięcinę oddawano (po ¼ grzywny) kanonikowi kościoła św. Floriana w Krakowie i tamtejszej prebendzie zwanej Siepietnicką.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do niejakiego Stanisława Glińskiego nieznanego herbu i było w niej 2 łany kmiece i 2 komorników bez bydła.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem jest nadal Stanisław Gliński (?), ale nie podaje struktury własnościowej wioski.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 wykazuje, że jedynym właścicielem był Franciszek Gliński. We wsi były 2 łany kmiece, 1 komornik bez bydła oraz młyn z kołem dorocznym.

6. GLINIK POLSKI — (*Glinik* 1382, *Glynik* — 1403, *Glynnik Polonicalis*, *Glynnik Pyenyaszkonis (Glinik Pieniążków)* — 1470-80, *Glinnik Polski* — 1564, 1581, 1629). Spora wieś licząca prawie 650 mieszkańców. Leży kilka km na południe od Tarnowca. Pochodzenie nazwy wsi od gliny lub gliniastej gleby.

Ze względu na skąpość źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, kiedy wieś powstała, musiała istnieć już w XIII wieku. 25 lipca 1326 roku królowa Jadwiga Łokietkówna przeniosła wieś Glinik na prawo niemieckie. Wieś w tym czasie należała do Gedka z Gedczyc. Nie wiadomo w jakich okolicznościach na przełomie XIV i XV wieku wieś znalazła się w dobrach królewskich, które ustawicznie oddawane były w dzierżawę.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **św. Mikołaja Biskupa w Łężynach**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii w Łężynach, a część wsi dzierżawi Andrzej Pieniążek, a drugą część posiada na własność. W roku 1529 z całą pewnością był tu folwark.

Lustracja dóbr królewskich z roku 1564 wymienia tę wieś w starostwie jasielskim. Tenutariuszem tej wsi był niejaki Uchański. We wsi był wójt i czterech przysięgłych z ławy wiejskiej (samorządu). We wsi było 9 kmieci, którzy gospodarowali na 7 $\frac{1}{4}$ łana. Ponadto we wsi było 2 $\frac{3}{4}$ łana pustego, które kmiecie i zagrodnicy według potrzeb dzierżawili i płacili od łana po 1 grzywnie. We wsi było też 5 zagrodników z rolami, a także karczma na $\frac{3}{4}$ łana i 2 młyny z 1 kołem każdy. We wsi było jeszcze 5 małych stawów rybnych oraz chmielnik królewski. W Gliniku Polskim było sołtysostwo królewskie, które zajmował niejaki Hański, miał on folwark sołtysi na 2 dużych łanach (ok. 100 ha) oraz 4 kmieci osadzonych na 2 $\frac{1}{4}$ łana, karczmę oraz 2 małe młyny.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do dóbr królewskich, ale tenutariuszem (dzierżawcą) był niejaki Dzieciotowski. We wsi było 5 łanów kmiecych, 5 kmieci na czynszu, 4 zagrodników z rolami, 8 komorników z bydłem (tj. świadczących swoje powinności parą posiadanych wołów), 4 komorników bez bydła (pieszych) oraz 1 rzemieślnik. Był tu także folwark królewski (d. sołtysi).

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że wieś należała do dóbr królewskich, a dzierżawiona była przez Jana Wielopolskiego *herbu Stryk*.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 informuje, że wieś wyłączona została ze starostwa dębowieckiego i dzierżawiona była przez Aleksandra Ankwicza *herbu Awdaniec*. We wsi było 5 łanów kmiecych, młyn z kołem zakupnym, 4 zagrody z rolami i zapewne folwark.

Po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze dożywotnią dzierżawę aktualnego starosty, a następnie została przejęta przez rząd austriacki i jako była wieś królewska, włączona do tzw. rządowych dóbr kameralnych. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

7. ŁAJSCIE — (*Laszcze* — 1277, *Lassce* — 1354, *Lazszcze* — 1465, *Laiscze* — 1581, *Layscze* — 1629, *Łaysce* — 1680). Nieduża wieś licząca 600 mieszkańców. Leży w południowej części gminy Tarnowiec. Pochodzenie nazwy wsi od słowa „łaz, łazy”, czyli świeżo wykarczowane (wypalone) części lasu lub krzewów przeznaczone pod uprawę.

Bez wątpliwości pierwsze zorganizowane śródleśne osady na terenie obecnej wsi powstały co najmniej w 1 poł. XII wieku, jeśli nie wcześniej. Ze względu na skąpość źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, do kogo one należały. Przyjmuje się, że byli nimi protoplaści rodu rycerskiego, który pieczętował się *herbem Bogoria*. Przedstawiciel tego rodu po roku 1185 nadał klasztorowi cysterskiemu z Koprzywnicy co najmniej większe części wsi: Kopytowa, Łajsce i Łubno. W roku 1277 Bogorowie sprzedali klasztorowi pozostałe części wiosek, a w tym samym roku książę krakowski

i sandomierski Bolesław V Wstydlivy nadał szereg przywilejów temu klasztorowi oraz uwolnił wspomniane wioski od powinności wobec niego. W nieznanych okolicznościach wioski te w 1 ćwierci XIV wieku zostały przejęte przez króla (czyżby po buncie wójta Alberta i biskupa Muskaty) i włączone do dóbr królewskich. W roku 1354 król Kazimierz Wielki sprzedał za 700 grzywien wspomniane wioski: Świętosławowi, Piotrowi i Prokopowi — synom nieżyjącego już wojewody krakowskiego Mikołaja *herbu Bogoria*. Jednocześnie wioski te zostały przeniesione na prawo niemieckie (magdeburskie). Zgodnie z tym prawem utworzono w nich królewskie sołtysostwa. W roku 1388 opat klasztoru cysterskiego w Koprzywnicy ponownie odkupił od Pawła Bogorii za 800 grzywien połowę Łajsców i Łubna oraz całą Kopytową, Zręcin, Stanowiska i Wólkę Machnowkę.

W roku 1450 właścicielem rycerskiej (szlacheckiej) części Łajsc był Piotr z Łajsc *herbu Bogoria*.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii w p.w. **śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Łubieniu**. W całej wsi w tym czasie było 7 łanów kmiecych, role zagrodników, karczmy i folwark, a sołtys z Kopytowej miał tu karczmę, młyn oraz 1/6 dochodów z czynszów. Pod koniec XV wieku część wsi jest w rękach Stanisława Skotnickiego *herbu Bogoria*. Znajduje się ona w nieustannej dzierżawie. Długoletnimi dzierżawcami byli np. Dąbrowscy. W roku 1525 Stanisław Skotnicki sprzedał tę część wsi Stanisławowi Buczyńskiemu współwłaścicielowi Łubna.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś składa się z dwóch części: klasztornej (Cystersów z Koprzywnicy), którą dzierżawił Jakub Janikowski i było w niej: 1 ½ łana kmiecego oraz folwark; w drugiej części było 4 łany kmiece, 3 zagrodników z rolą, 3 zagrodników bez roli, 2 komorników z bydłem, 1 komornik bez bydła, rzemieślnik oraz karczma na 1 przęcie (ok. 2 ha). Właścicielem tej części był Mikołaj Farurej *herbu Sulima*.

W roku 1596 wieś (przynajmniej część) należy już do parafii p.w. **św. Mikołaja Biskupa w Łężykach**.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że jedynym właścicielem wsi był już Jan Gołdecki. We wsi było 5 ½ łana kmiecego, karczma na 1/12 łana, 3 zagrodników z rolami, 3 zagrodników bez pełnej roli, 3 komorników z bydłem, 1 komornik bez bydła i 1 rzemieślnik. Wydaje się, że część klasztorna była tylko w dzierżawie Jana Gołdeckiego.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 wykazuje, że jedynym właścicielem był Jan Wiktor. Poboru dokonano z 3 łanów kmiecych, 2 zagród z rolami, 3 zagród bez pełnych ról, 1 komornika bez bydła, 1 komornika z bydłem oraz 1 rzemieślnika. Poboru nie dokonano z 2 łanów i 7 pretów kmiecych, 1 zagrody z rolą, 3 zagród bez ról, 2 komorników z bydłem i 1 rzemieślnika.

8. ŁUBIENKO — (*Lubyenko* — 1478, *Łubienko* — 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 350 mieszkańców. Leży na najdalej wysuniętej na południe części gminy. Nazwa wsi znaczy dosłownie „Małe Łubno”.

Bez wątplenia pierwsze zorganizowane śródleśne osady na terenie obecnej wsi powstały co najmniej w 1 poł. XII wieku, jeśli nie wcześniej. Ze względu na skąpość źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, do kogo one należały. Przyjmuje się, że byli nimi protoplaści rodu rycerskiego, który pieczętował się *herbem Bogoria*. Przedstawiciel tego rodu po roku 1185 nadał klasztorowi cysterskiemu z Koprzywnicy co najmniej większe części wsi: Kopytowa, Łajscy i Łubno. Jakaś część wsi Łubno pozostawała

w dyspozycji księcia krakowsko-sandomierskiego Bolesława V Wstydlwego, gdyż w roku 1272 nadał ją Piotrowi, kanonikowi kościoła św. Floriana w Krakowie. Prawdopodobnie były to tereny przeszłej wioski Łubienko.

Między 1272 a 1437 rokiem wzniesiono tu mały drewniany kościół. W roku 1437 kościół św. Floriana znalazł się na uposażeniu profesorów Akademii Krakowskiej, którzy przyjmowali funkcje dziekanów tego kościoła, siłą rzeczy Łubienko znalazło się na uposażeniu tejże uczelni.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że we wsi znajduje się drewniany kościół parafialny p.w. **śś. Apostołów Szymona i Tadeusza**. Wieś była własnością każdorazowego dziekana kościoła p.w. św. Floriana w Krakowie. Z istniejących tu łąnów kmiecych odprowadzano dziekanowi czynsz oraz dziesięcinę snopową. W roku 1470 wieś została przeniesiona na prawo niemieckie.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Akademii Krakowskiej, ale jej dzierżawcą był niejaki Zaporski. We wsi było 3 łąny kmiece, 3 zagrodników bez roli, 1 komornik z bydłem oraz rzemieślnik. Prawdopodobnie we wsi był także mały folwarczek.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem nadal jest Akademia Krakowska, a we wsi było 3 łąny kmiece, 3 zagrodników bez pełnych ról,

1 komornik z bydłem oraz rzemieślnik i młyn z kołem dorocznym.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 nie wykazuje zmian.

Po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze własność klasztoru, ale po roku 1784 została przejęta przez rząd austriacki i jako była duchowna, włączona do tzw. rządowego funduszu religijnego. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

9. ŁUBNO OPACE (OPACIE) — (*Lubno* — 1272, 1354, 1470-80, *Lubno Abbatis* — 1530, 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 300 mieszkańców. Leży w południowej części gminy Tarnowiec. Pochodzenie nazwy wsi od słowa „łub” — kora drzewa. Prawdopodobnie pierwsi mieszkańcy zajmowali się korowaniem ściętych drzew. „Opacie” to staropolskie „opacie”, czyli część należąca do opata jakiegoś klasztoru.

Bez wątplenia pierwsze zorganizowane śródleśne osady na terenie obecnej wsi powstały co najmniej w 1 poł. XII wieku, jeśli nie wcześniej. Ze względu na skąpość źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, do kogo one należały. Przyjmuje się, że byli nimi protoplaści rodu rycerskiego, który pieczętował się *herbem Bogoria*. Przedstawiciel tego rodu po roku 1185 nadał klasztorowi cysterskiemu z Koprzywnicy co najmniej większe części wsi: Kopytowa, Łajsce i Łubno. Jakaś część wsi pozostawała w dyspozycji księcia krakowskiego i sandomierskiego Bolesława V Wstydlwego, gdyż w roku 1272 nadał ją Piotrowi, kanonikowi kościoła św. Floriana w Krakowie. Prawdopodobnie były to tereny przeszłej wioski Łubienko. W roku 1277 Bogoriowie sprzedali klasztorowi pozostałe im części wiosek, a w tym samym roku książę krakowski i sandomierski Bolesław V Wstydlwy nadał szereg przywilejów temu klasztorowi oraz uwolnił wspomniane wioski od powinności wobec niego. Potwierdza te przywileje książę Leszek Czarny w roku 1288. W nieznanych okolicznościach wioski te w 1 ćwierci XIV wieku zostały przejęte przez króla (czyżby po buncie wójta Alberta i biskupa Muskaty) i włączone do dóbr królewskich. W roku 1316 jakieś niewielkie części wsi pozostały w rękach Bogoriów (Mikołaja, Pawła i Jarosława), gdyż procesuje

się z nimi Jakub ze Żmigrodu. Nie mniej jednak, w roku 1354 król Kazimierz Wielki sprzedał za 700 grzywien wspomniane wioski: Świętosławowi, Piotrowi i Prokopowi synom, nieżyjącego już wojewody krakowskiego Mikołaja *herbu Bogoria*. Jednocześnie wioski te zostały przeniesione na prawo niemieckie (magdeburskie). Zgodnie z tym prawem utworzono w nich królewskie sołtysostwa. W roku 1388 opat klasztoru cysterskiego w Koprzywnicy ponownie odkupił za 800 grzywien utracone wioski lub ich części. Swoją część Łubna sprzedał klasztorowi Paweł Bogoria. Druga część wioski pozostała w rękach Bogoriów, które przekształci się w **Łubno Szlacheckie**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii p.w. **śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Łubienku**.

Rejestry poborowe woj. krakowskiego z lat 1581 i 1629 roku podaje, że właścicielem tej części Łubna jest klasztor cysterski z Koprzywnicy.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 wykazuje, że w części klasztornej było 2 ½ łana kmiecego i folwark klasztorny.

Po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze własność klasztoru, ale po roku 1784 została przejęta przez rząd austriacki i jako była duchowna, włączona do tzw. rządowego funduszu religijnego. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

10. ŁUBNO SZLACHECKIE — (*Lubno — 1272, 1354, 1470-80, Lubno Bucynsky — 1530, Lubno — 1581, 1629*). Nieduża wieś licząca prawie 450 mieszkańców. Leży w południowej części gminy Tarnowiec. Pochodzenie nazwy wsi od słowa „łub” — kora drzewa. Prawdopodobnie pierwsi mieszkańcy zajmowali się korowaniem ściętych drzew. Lubno „szlacheckie” to część wsi (jednolitej kiedyś) należąca do rodu szlacheckiego.

Bez wątpienia pierwsze zorganizowane śródleśne osady na terenie obecnej wsi powstały co najmniej w 1 poł. XII wieku, jeśli nie wcześniej. Ze względu na skąpość źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, do kogo one należały. Przyjmuje się, że byli nimi protoplaści rodu rycerskiego, który pieczętował się *herbem Bogoria*. Przedstawiciel tego rodu po roku 1185 nadał klasztorowi cysterskiemu z Koprzywnicy co najmniej większe części wsi: Kopytowa, Łajsce i Łubno. W roku 1277 Bogoriowie sprzedali klasztorowi pozostałe części wiosek, a w tym samym roku księżę krakowski i sandomierski Bolesław V Wstydlivy nadał szereg przywilejów temu klasztorowi oraz uwolnił wspomniane wioski od powinności wobec niego. W nieznanych okolicznościach wioski te w 1 ćwierci XIV wieku zostały przejęte przez króla (czyżby po buncie wójta Alberta i biskupa Muskaty) i włączone do dóbr królewskich. W roku 1316 jakieś niewielkie części wsi pozostały w rękach Bogoriów (Mikołaja, Pawła i Jarosława), gdyż procesuje się z nimi Jakub ze Żmigrodu. Nie mniej jednak, w roku 1354 król Kazimierz Wielki sprzedał za 700 grzywien wspomniane wioski: Świętosławowi, Piotrowi i Prokopowi — synom nieżyjącego już wojewody krakowskiego Mikołaja *herbu Bogoria*. Jednocześnie wioski te zostały przeniesione na prawo niemieckie (magdeburskie). Zgodnie z tym prawem utworzono w nich królewskie sołtysostwa. W roku 1388 opat klasztoru cysterskiego w Koprzywnicy ponownie odkupił za 800 grzywien te trzy wioski, m.in. część Łubna będącą własnością Pawła Bogorii, która w przyszłości przekształci się w wieś **Łubno Opacie**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii p.w. **śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Łubienku**.

Pod koniec XV wieku część wsi jest w rękach Stanisława Skotnickiego *herbu Bogoria*. Znajduje się ona w nieustannej dzierżawie. Długoletnimi dzierżawcami byli np. Dąbrowscy. W roku 1525 Stanisław Skotnicki sprzedał tę część wsi Stanisławowi Buczyńskiemu.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Mikołaja Farureja *herbu Sulima* i było niej 4 ½ łana kmiecego, 9 zagrodników z rolą, 3 komorników z bydłem, 2 komorników bez bydła, 2 rzemieślników oraz karczma na ½ łana (ok. 13 ha). Część wsi dzierżawił niejaki Niedźwiedzki i posiadał on 2 ½ łana kmiecego (Łubno Opace).

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem (może dzierżawcą) był niejaki Domaradzki.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 wykazuje, że właścicielem był Jan Farurej, a we wsi było 2 łany kmiece, 8 zagród z rolami, 1 komornik z bydłem, 1 komornik bez bydła, karczma na ½ łana oraz folwark.

11. NOWY GLINIK — (*Glinik* 1382, *Glynok* — 1403, *Glynnik Pianioska* — 1470-80, *Glinik Niemieczki* — 1564, *Glinnik Niemiecki* — 1581, 1629). Spora wieś licząca prawie 640 mieszkańców. Leży w południowo-zachodniej części gminy Tarnowiec. Pochodzenie nazwy wsi od gliny lub gliniastej gleby.

Ze względu na skąpość źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, kiedy wieś powstała, musiała istnieć już w XIII wieku, gdyż 25 lipca 1326 roku królowa Jadwiga Łokietkówna przeniosła wieś Glinik na prawo niemieckie. Wieś w tym czasie należała do Gedka z Gedczyc. Nie wiadomo, w jakich okolicznościach na przełomie XIV i XV wieku wieś znalazła się w dobrach królewskich, które ustawicznie oddawane były w dzierżawę.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do parafii w p.w. **św. Bartłomieja Apostoła w Dębowcu** i należy do Andrzeja Pieniążka *herbu Odrowąż* (do 1463 roku).

Lustracja dóbr królewskich z roku 1564 wymienia tę wieś w starostwie jasielskim. Tenutariuszem tej wsi był Mikołaj Lubomirski. We wsi był wójt i czterech przysięgłych z ławy wiejskiej (samorządu). We wsi było 9 kmieci, którzy gospodarowali na 2 łanach i 7 ½ pręta (1 pręt = 1,9 — 2,1 ha, 1 łan = 12 prętów). We wsi było też 5 zagrodników bez ról, którzy wraz z komornikami mieli obowiązek wykonywać pewne prace w folwarku sołtysiego. W Gliniku Niemieckim było sołtysostwo królewskie, które zajmował od 1463 roku wspomniany już Mikołaj Lubomirski, miał on tu folwark sołtysi na 3 rolach (ok. 50 ha) oraz karczmę, młyn i stawki.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Lubomirskich *herbu Szreniawa* i we wsi było 3 1/3 łana kmiecego, 3 zagrodników bez roli i 5 komorników bez bydła.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem był już Jan Wielopolski *herbu Stary Koń*.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 wykazuje, że jedynym właścicielem po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze dożywotnią dzierżawę aktualnego starosty, a następnie została przejęta przez rząd austriacki i jako była wieś królewska, włączona do tzw. rządowych dóbr kameralnych. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

12. POTAKÓWKA — (*Potokowka* — 1463, 1515, *Potakowa* — 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 480 mieszkańców. Leży nad Jasiołką we wschodniej części gminy Tarnowiec. Pochodzenie nazwy wsi od słowa „potok”.

Wieś musiała powstać bardzo późno (XIII/XIV wiek), bo dopiero wspomina ją Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Z pewnością za jego czasów należała do któregoś z Galowskich. Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Narodzenia NMP w Tarnowcu**.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Jana Herbuta *herbu Herburt* (z pewnością już nie żył i właścicielem był zapewne Paweł Skotnicki). We wsi było 2 łany kmiece, 1 gospodarstwo na czynszu (prawdopodobnie szlachcica zagrodowego lub szaraczkowego), 1 zagrodnik z rolą, 2 komorników z bydłem, 1 komornik bez bydła oraz 1 rzemieślnik (zapewne młynarz).

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem jest Paweł Skotnicki *herbu Bogoryia*, a we wsi było 2 łany kmiece oraz 1 zagrodnik z rolą, 1 komornik bez bydła i 1 rzemieślnik.

Rejestr z 1680 mylnie podaje, że właścicielami wsi był jakiś Stadnicki. Od 1660 roku właścicielami wsi do 1788 roku byli kolejni Kuropatniccy (ostatni Ewaryst).

13. ROZTOKI — (*Rostoka* — 1404, *Rostoky* — 1470-80, *Rostoki* — 1581, 1629). Nieduża wieś licząca prawie 450 mieszkańców. Leży w północno-zachodniej części gminy Tarnowiec nad rzeką Jasiołką. Pochodzenie nazwy wsi od słowa: „roztoka” — dolina rzeczki lub strumienia.

Brak informacji, od kiedy istnieje wieś, wiadomo jedynie, że w XIV wieku były tu drobne rody rycerskie i folwark sołtysi. Tymi rodami mogli być protoplaści wzmiankowanych w Gliniczku Pakoszków i Ciągaczy, gdyż wioska stanowiła wspólną majątność z Gliniczkiem i częściowo z Sądkową. Od 1460 do roku 1480 co najmniej część wsi z należała Grzegorza Chorążycy z Wrocimowic (pow. proszowicki) *herbu Półkozic*, część do potomków rodu Ciągaczy i Pakoszków. Chorążyce herbu Półkozic utrzymali się w Roztokach do 1 ćwierci XVI wieku. Nie wykluczone, że znani w 2 poł. XVI i na początku XVII wieku Glińscy byli potomkami, albo Ciągaczy albo Pakoszków.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Wniebowzięcia NMP w Jaśle**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do wspomnianej parafii. W tym czasie właścicielem wsi był Grzegorz Chorążyc herbu Półkozic. We wsi były łany kmiece oraz folwark sołtysi.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Stanisława Glińskiego i było w niej 3 łany kmiece, 1 komornik z bydłem, 1 komornik bez bydła oraz karczma na ½ łana.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem nadal jest Stanisław Gliński *herbu Jastrzębiec*.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 wykazuje, że jedynym właścicielem był już Andrzej Brojowski, a we wsi były 3 łany kmiece, 2 zagrody z rolami, 1 komornik z bydłem i 2 komorników bez bydła.

14. SĄDKOWA — (*Sandkowa* — 1416, 1470-80, *Szadkowa* — 1581, 1629). Spora wieś licząca prawie 600 mieszkańców. Leży nad rzeką Jasiołką parę km na północ od Tarnowca. Pochodzenie nazwy wsi odosobowe tj. zdrobnienia staropolskiego imienia Sądek.

Od początku istnienia wieś związana jest z Tarnowcem, gdyż wchodziła w skład rycerskich dóbr z ośrodkiem w tej miejscowości. Wnioskować należy, iż przez 2–3 stulecia należała do rodzin rycerskich pieczętujących się *herbem Doliwa*. Niewątpliwie wieś powstała wcześniej niż w roku 1416, od kiedy posiadamy pierwszą o niej informację źródłową: „karczmarz Szymon z Dobrucowej”. W 1420 wzmiankowany jest Michał z Sądkowej i jego syn Jan (1445 r.). Tenże Jan oprócz Sądkowej z czterema kmieciami miał jeszcze trzech kmieci w Dobrucowej. Wspomniany Jan miał jeszcze braci: Dobiesława i Mikołaja — współwłaściciele tych wiosek. W roku 1473 wspominany jest Dobiesław, który był właścicielem całej Sądkowej i połowy Dobrucowej. Od 1495 do 1511 roku właścicielem całej wsi Sądkowa i Dobrucowa był Jan Sądkowski potomek Dobiesława. W roku 1511 właścicielem Sądkowej i Dobrucowej był już Mikołaj Jaźwiecki *herbu Biberstein*. Zarówno w Sądkowej, jak i Dobrucowej były folwarki sołtysie wzmiankowane pod rokiem 1530.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Wniebowzięcia NMP w Jaśle**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do wspomnianej parafii. Niestety nie podaje, kto był jej właścicielem, ale dodaje, że we wsi jest folwark sołtysi.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do Pawła Skotnickiego i było w niej tylko 2 łany kmieci i folwark.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem nadal jest Paweł Skotnicki.

Rejestr z 1680 mylnie podaje, że właścicielami wsi był jakiś Stadnicki. Od 1660 roku właścicielami wsi do 1788 roku byli kolejni Kuropatniccy (ostatni Ewaryst).

15. TARNOWIEC (i Tarnowiczek) — (*Tarnowez* — 1255, *Tarnovecz* — 1346–58, *Tharnowiecz* — 1470–80, 1581, 1629). Duża wieś licząca prawie 1300 mieszkańców. Leży ok. 10 km na wschód od Jasła, przy linii kolejowej Jasło — Krosno. Nazwa wsi pochodzi od krzewu „tarnina”. Widocznie miejscowość założono w miejscu powszechnego występowania tej rośliny.

Niewiele można powiedzieć o dziejach Tarnowca przed rokiem 1346. W niepewnym źródle wzmiankowany jest po raz pierwszy pod rokiem 1255. Wiadomo jedynie tyle, że wieś założono na tzw. surowym korzeniu na podstawie prawa niemieckiego. O te przywileje wystarał się jakiś ród rycerski, gdyż przez całe dzieje wieś należała do włości rycerskich (szlacheckich). Świadczyć o tym mogą ślady drewnianego zameczku nad brzegami Jasiołki. Na miejscu istniejący jeszcze w XIV wieku Gródka wznoszono późniejsze, kolejne dworki rycerskie i szlacheckie. W latach 1328 — 1333 wieś należała do Pełki, który w latach 1340–1350 był kasztelanem sądeckim, a w 1355 chorążym krakowskim i wieloletnim przyjacielem króla Kazimierza Wielkiego. W spisie Świętopietrza tarnowiecki kościół pojawia się po raz pierwszy właśnie w roku 1346. Wcześniej wieś (jeżeli istniała) należała do parafii w Jaśle lub w Zręcinie. Nie jest pewne jakie nosił wezwanie pierwszy tarnowiecki kościół, najprawdopodobniej — **św. Walentego**.

W roku 1339 Pełka zapisuje m.in. Tarnowiec swojej córce Cudce. Była ona żoną Niemierzy z Gołczy i jednocześnie konkubiną... króla Kazimierza Wielkiego. Z tego związku urodziło się trzech nieślubnych królewskich synów: Niemierza, Pełka i Jan. Wszystkie te imiona spotykamy w dokumentach dotyczących Tarnowca: Niemierzę w 1415 (wiadomo, że był synem Pełki); Pełkę w 1420, oraz Jana Kruszynę Galowskiego w roku 1443, którzy z kolei byli synem któregoś z pozostałych dwóch braci. Wszyscy oni

pieczętowali się *herbem Mądrostki* (o tym fakcie, jak i o drewnianym kościele parafialnym wspomina Długosz w *Liber Beneficiorum* z 1470-80 roku).

Na miejscu pozostały dwie linie Galowskich (takie przyjęli nazwisko od miejscowości Galów k. Buska-Zdrój): Piotra i Marcina. Znany z dokumentów (1497—1511) Piotr ożenił się z przedstawicielką stosunkowo możnego rodu Gołuchowskich i opuścił Tarnowiec. Linia Marcina była liczna i jednocześnie bardzo biedna. Na przełomie XV i XVI wieku występuje ona w Tarnowcu, Tarnowieczku, Potakówce, Brzezowej, Szebni i Wrocance. W 1508 roku występuje Wojciech Szemieński (*herbu Mądrostki*) z Szebni, syn Piotra.

Na początku do 1536 roku, większość rozdrobnionych dóbr w: Tarnowcu, Tarnowieczku, Brzezówce, Potakówce i Szebni, sukcesywnie wykupił za długi od bankrutujących rodzin pieczętujących się *herbem Mądrostki*, Baltazar Dąbrowski z Siepietnicy (herb nieznany).

Wspomniany Baltazar Dąbrowski żonaty z Barbarą z Odonowskich Herbut (jej pierwszym mężem był Piotr Herbut), nie posiadał synów, tylko trzy córki: Annę, Beatę i Zofię. Anna wyszła za Jana Herburta *herbu Herbut*; Beata za Hieronima Dembińskiego *herbu Odrowąż*, a po jego rychłej śmierci, za Jana Rupniowskiego *herbu Szreniawa*; natomiast Zofia, za Marka Stadnickiego *herbu Szreniawa*. W roku 1547 doszło do podziału majątku ojca. Większość Tarnowca, Brzezówki, Potakówki i Szebnie otrzymał Jan Herbut mąż Anny. Pozostała część pozostała przy wdowie Barbarze Dąbrowskiej. W 1567 roku, po jej śmierci jakieś części po matce przypadła Beacie i Zofii.

Herbutowie i Stadnicy zaprowadzili w Tarnowcu i okolicy — kalwinizm, m.in. kościół tarnowiecki ok. 1570 roku przemianowali na zbór. Herbutowie i w mniejszym stopniu Stadnicy sprowadzali i gościli w swoich siedzibach znanych kalwinów nie tylko w Polsce, a nawet w Europie. Na efekty długo nie trzeba było czekać, popadli w ogromnie zadłużenie.

Sukcesywnie ich dobra począwszy od roku 1575 wykupywał chorąży halicki — Paweł Skotnicki *herbu Bogoryia*. Przez wiele lat spłacał szeregi wierzycieli trzymających w zastawie części dawnych majątków Stadnickich i Herbutów. Spory z niektórymi z nich przybrały formę starć zbrojnych, zwłaszcza z dzierżawcami dóbr klasztoru benedyktyńskiego, m.in. z Wojciechem Bieńkowskim. Starcia te trwały od 1589 do 1593 roku.

Rejestr poborowy z roku 1581 wymienia jako właściciela Tarnowca wymienia właśnie Pawła Skotnickiego. We wsi było 6 łanów kmieczych, 2 zagrodników bez roli, 1 komornik z bydłem, 3 komorników bez bydła, 1 rzemieślnik oraz karczma na ¼ łana. W tym czasie w **TARNOWIECZKU** było 2 łany kmiece i jakieś gospodarstwo na czynszu (szlachcic zagrodowy?). Właścicielem był niejaki Salowski, właściciel sąsiedniej Wrocanki.

W tym czasie dwóch Galowskich: Jakuba i Stanisława wykupił z długów w roku 1591 niejaki Żurawski i umożliwił powrót do ich kuzynów w Galowie, a ci w zamian zrzekli się wszystkich praw do Brzezowej. Natomiast ostatni z pozostałych na miejscu Galowskich — Marcin, sprzedaje w roku 1592 prawa kolatorskie do kościoła w Tarnowcu, a także pozostałe mu jeszcze swoje i rodzinne części w Tarnowieczku, Potakówce i Wrocance, wspomnianemu wyżej Pawłowi Skotnickiemu *herbu Bogoria* i osiada w niewielkim majątku w Chlebnej. W połowie XVII wieku wszelki ślad po Galowskich ginie.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem nadal jest Paweł Skotnicki, a we wsi było 6 ¼ łana kmiecego, 3 zagrodników bez pełnej roli,

1 komornik z bydłem, 1 rzemieślnik oraz młyn z kołem dorocznym i zapewne folwark. Rejestr z 1680 mylnie podaje, że właścicielami wsi Tarnowiec był jakiś Stadnicki. W tym czasie we wsi było 6 ¼ łana kmiecego, 3 zagrody bez ról, 1 komornik z bydłem, 3 komorników bez bydła, 1 rzemieślnik oraz młyn z kołem dorocznym.

W **TARNOWIECZKU** były 3 łany kmiecy oraz 1 zagrodnik na czynszu (?).

Tarnowiec i okoliczne włości pozostawały w rękach Skotnickich do roku 1660, kiedy to ostatni dziedzic tych dóbr, arcyprzezbiter i kanonik krakowski, ks. Paweł Skotnicki sprzedał swoją część Andrzejowi Kuropatnickiemu z Kuropatnik k. Brzeżan *herbu Nieczuja*, który i tak objął część dóbr, gdyż ożenił się z wnuczką Anny Skotnickiej, Marcybellą Łaszczówną z Nieleddwi, a prawnuczki Pawła. Rejestr z 1680 mylnie podaje, że właścicielami wsi był jakiś Stadnicki.

Syn Andrzeja, Jan posiadał już cały Tarnowiec, Brzezówkę i Sądkową. Synem Jana był słynny Ewaryst Andrzej Kuropatnicki (zm. w 1788 roku), który w swoich włościach w Tarnowcu stworzył bazę dla oddziałów konfederatów barskich (1768–1772). Był senatorem Rzeczypospolitej, kasztelanem bieckim, buskim i bełzkim. Planuje w roku 1772 powstanie przeciw wkraczającym wojskom austriackim. Pisze szereg listów do króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, w których kreślił plany odbicia zaboru austriackiego. Zgorzkniały, przyjmuje ostatecznie tytuł hrabiego austriackiego, a niedługo potem umiera.

16. UMIESZCZ — (*Unesici* — 1123, 1229, *Unesici villa* — 1275, *Unesch* — 1285, *Wneszcz* — 1288, *Vnyesch* — 1482, *Unyesch* — 1470–80, *Uniescz* — 1581, *Uniesc* — 1629, *Uniesz* — 1680). Dość duża wieś licząca prawie 650 mieszkańców. Leży w centrum gminy Tarnowiec. Językoznawcy wywodzą nazwę wsi od starosłowiańskiego imienia Uniemir lub Uniemysł, od których skrócona forma: „Uniesz”.

Bez wątplenia wieś istniała na przełomie XI i XII wieku. Kto wie czy nie powstała za czasów Państwa Wiślan (IX/X wiek). Ze względu na zupełny brak źródeł trudno jednoznacznie stwierdzić, do kogo wieś należała przed rokiem 1108. Bo do sytuacji z tego roku odnosił się zapis legata papieskiego Idziego z roku 1123, gdzie wieś została wymieniona wśród darowizn dokonanych przez królową Judytę Marię, żonę księcia Władysława Hermana, na rzecz benedyktyńskiego klasztoru w Tyńcu. Trzeba nadmienić, iż Judyta Maria w chwili, gdy wychodziła za księcia Władysława Hermana, była wdową po królu Węgier, po którym zachowała tytuł królowej.

Od tego czasu Umieszcz był ośrodkiem dóbr klasztornych i ten stan utrzymał się do lat osiemdziesiątych XVIII wieku.

W roku 1288 książę Leszek Czarny wydał przywilej opatowi tyńciekiemu Bogusławowi na założenie (odbudowę) kilkunastu wsi (wśród nich Umieszcz) na terenach spustoszonych przez Tatarów (Mongołów) w latach 1241, 1259–60 i 1284–85. Wioski te miały być zorganizowane zgodnie z prawem magdeburskim. Jednak dopiero przywilej króla Kazimierza Wielkiego z 1367 spowodował, że faktycznie wieś zorganizowana została zgodnie z prawem magdeburskim.

Początkowo wieś należała do parafii p.w. **Wniebowzięcia NMP** w **Jaśle**, a od 2 poł. XIV wieku do parafii p.w. **Narodzenia NMP** w **Tarnowcu**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Podaje, że wieś należy do benedyktynów tyńciekich i było w niej 6 łanów kmiecych, 1 zagrodnik z rolą oraz kaczma na ½ łana. Ziesięcinę snopową oddawano klasztorowi tyńciekiemu. We wsi był również folwark klasztorny.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś nadal należy do klasztoru, ale dzierżawiona jest przez Jana Szreniawę. We wsi w tym czasie było 4 łany kmiece, 2 zagrodników z rolą, 3 komorników z bydłem, 6 komorników bez bydła, karczma na ¼ łana oraz 3 gospodarstwa czynszowe.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem jest klasztor benedyktyński w Tyńcu.

Kolejny rejestr poborowy z roku 1680 nie wykazuje zmian właściciela. We wsi było 4 ¼ łana kmiecego, 3 zagrody na czynszu, 2 komorników z bydłem, 6 komorników bez bydła, 1 rzemieślnik oraz młyn z kołem zakupnym.

Po I rozbiórce Polski w roku 1772 wieś przez kilka lat stanowiła jeszcze własność klasztoru, ale po roku 1784 została przejęta przez rząd austriacki i jako była duchowna, włączona do tzw. rządowego funduszu religijnego. W okresie wojen napoleońskich: 1794 — 1815 została wystawiona na licytację i sprzedana w ręce prywatne.

W XIX wieku wieś należała do rodziny Gorayskich.

17. WROCANKA — (*Wroczoła 1420, Wroczenka — 1470–80, Wroczoła — 1581, 1629*). Duża wieś licząca prawie 820 mieszkańców. Leży we wschodniej części gminy, parę km na południe od Tarnowca. Pochodzenie nazwy wsi pochodzi od imienia „Wrocen”.

Od początku istnienia wieś związana jest z Tarnowcem, gdyż wchodziła w skład rycerskich dóbr z ośrodkiem w tej miejscowości (protoplastów Galowskich *herbu Mądrostki*). Niewątpliwie wieś powstała wcześniej niż w roku 1420.

Od początku istnienia wieś należała do parafii p.w. **Narodzenia NMP w Tarnowcu**.

Wioskę tę wspomina Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* (1470-80). Choć niewiele o niej pisze.

Rejestr poborowy z roku 1581 podaje, że wieś należy do niejakiego Szalowskiego *herbu Brochwicz II*. We wsi było 4 łany kmiece, 1 zagrodnik z rolą, 3 zagrodników bez pełnej roli, 2 komorników z bydłem, 2 komorników bez bydła oraz 2 rzemieślników.

Rejestr poborowy woj. krakowskiego z 1629 roku podaje, że właścicielem jest Paweł Skotnicki *herbu Bogoryia*, a we wsi było 4 łany kmiece oraz 1 zagrodnik z rolą, 3 zagrodników bez pełnej roli, 2 komorników bez bydła, 2 rzemieślników i młyn.

Rejestr z 1680 mylnie podaje, że właścicielami wsi był jakiś Stadnicki. Od 1660 roku właścicielami wsi do 1788 roku byli kolejni Kuropatniccy (ostatni Ewaryst). W tym czasie we wsi były 4 łany kmiece, 1 zagroda z rolą, 3 zagrody bez ról, 2 komorników z bydłem, 2 komorników bez bydła, 2 rzemieślników i młyn z kołem dorocznym.

5. Zabytki ikonograficzne, heraldyka kościelna, rycerska i gminna

Ustawa o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 roku (z późniejszymi zmianami) zezwala radom gmin i miast podejmować uchwały dotyczące ich symboliki (*herbu, chorągwi i pieczęci*). Od tego czasu większość miast i gmin przyjęło nowe symbole lub zatwierdziło już istniejące. Gmina Tarnowiec nigdy w historii nie posiadała swojego herbu gminnego.

W odróżnieniu od zaboru austriackiego gdzie od reform z 1867 roku praktycznie, każda gmina i wioska miała prawo do swoich samorządowych symboli (znaków napieczętnych), w zaborze rosyjskim w użyciu był tylko dwugłowy carski orzeł. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku w użyciu był tylko herb

państwowy. W kancelariach niektórych majątków ziemskich w międzywojennej Polski, w tym w woj. krakowskim, do którego należały ziemie gminy Tarnowiec, stosowane były herby rodowe właścicieli.

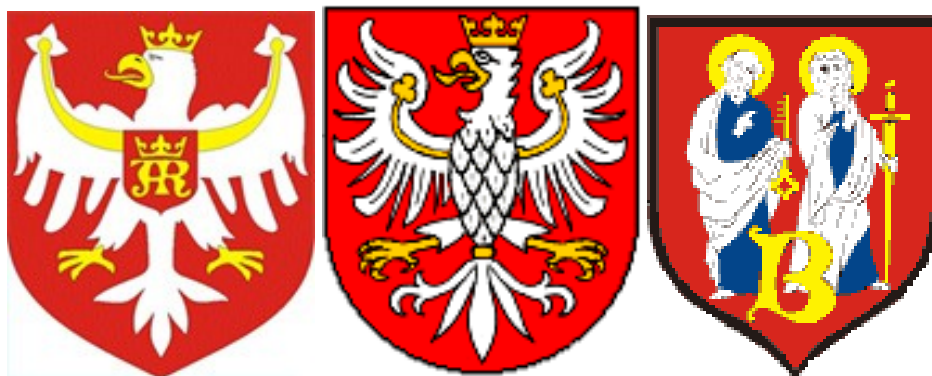
Jednak gmina to nie tylko jej stolica — Tarnowiec, ale i pozostałe sołectwa. Mieszkańcy każdego z nich powinni utożsamiać się z gminnym herbem, flagą i pieczęcią. Symbole gminne powinny łączyć mieszkańców, a nie dzielić. Projektując herb gminy należy uwzględnić: oczekiwania wspólnoty samorządowej, podstawowe kanony heraldyczno-weksylologiczne, jak i wyniki badań archiwalno-historycznych.

Poszukiwania (kwerenda) objęły zachowane źródła heraldyczne i archiwalne dotyczące:

1. Współczesnej symboliki starostwa jasielskiego
2. Symboliki ziemi krakowskiej oraz powiatu bieckiego (do 1772 r.)
3. Zabytków heraldyki rycerskiej (szlacheckiej) na ziemi tarnowieckiej do 1945 roku.
4. Symboliki samorządowej (znaków napieczętnych) sołectw ziemi tarnowieckiej XIX i XX wieku.
5. Symboliki kościelnej
6. Paraheraldycznej symboliki pogórzańskiej i podkarpackiej, m.in.: krajoznawczej i folklorystycznej oraz symboliki związanej z głównym zajęciem miejscowej ludności, a także charakterystycznymi cechami przyrodniczymi.

6. Wynikiem kwerendy archiwalno-historycznej są następujące ustalenia:

1. Powiat jasielski do roku 2003 nie posiadał swojej symboliki samorządowej. Obecnie posiada herb wywodzący się z symboliki Ziemi Krakowskiej oraz miasta Jasło (zob. Rys. 1).
2. Ziemia Krakowska do 1772 roku posiadała swój herb tj. w polu czerwonym srebrny orzeł ze złotą koroną (zob. Rys. 2). Powiat biecki nie posiadał swojej symboliki.

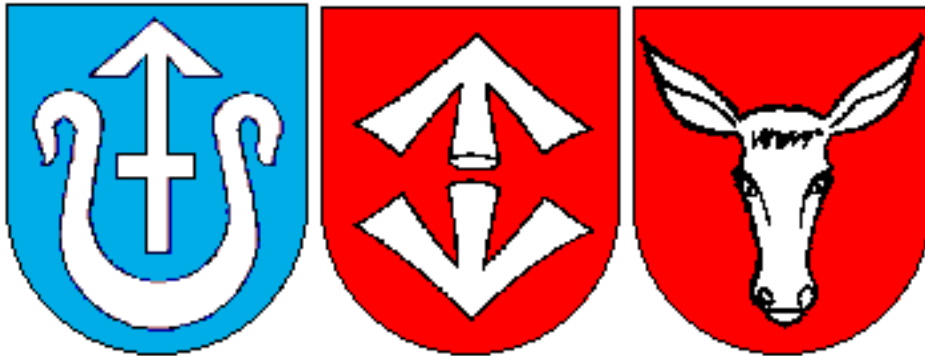

Rys. 1, Rys. 2, Rys. 3

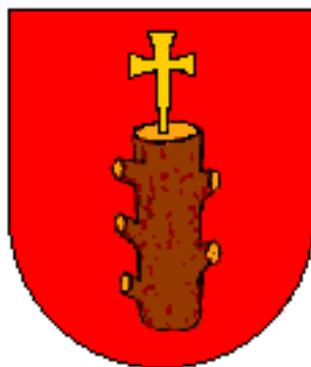
3. Od XI do 1772 roku na ziemi tarnowieckiej było cały szereg rodów rycerskich (szlacheckich). Należy wziąć pod uwagę najbardziej zasłużone lub będące na tych ziemiach najdłużej. Najdłużej i najbardziej zasłużeni byli przedstawiciele dwóch rodów pieczętujących się herbami: *Mądrostki* (Kruszynowie i Galowscy) (zob. Rys. 4) oraz *Bogoria* (m.in. Skotniccy) (zob. Rys. 5). Ci pierwsi pojawili się na tych

ziemiach na przełomie XIII i XIV wieku i byli obecni (ośrodek w Tarnowcu) do 1 ćwierci XVII wieku, a drudzy otrzymali tu nadania od Bolesława Krzywoustego

w 1 ćwierci XII wieku i z licznymi przerwami obecni byli na tych ziemiach do roku 1660 (np. Skotniccy od poł. XVI do roku 1660). Od ostatniej ćwierci XIV wieku do początków XVI wieku spore dobra posiadali tu Chorążyce herbu *Półkozic* (zob. Rys. 6). Ze względu na niezaprzeczalne zasługi, warci odnotowania są jeszcze Kuropatniccy herbu *Nieczuja* (zob. Rys. 7), którzy zorganizowali prężny ośrodek dóbr w Tarnowcu i byli tu obecni od 1660 do 1788 roku.

Rys. 4, Rys. 5, Rys. 6

Rys. 7

4. Wiadomo, że co najmniej od 1867 do 1930 roku, wszystkie wioski gminy Tarnowiec używały swoich pieczęci. Do dnia dzisiejszego zachował się jedynie odcisk pieczęci Gminy Tarnowiec z roku 1891 (zob. Rys. 8). Pozostałe przepadły w zniszczonych w czasie I i II wojny światowej archiwach jasielskich.

Rys. 8

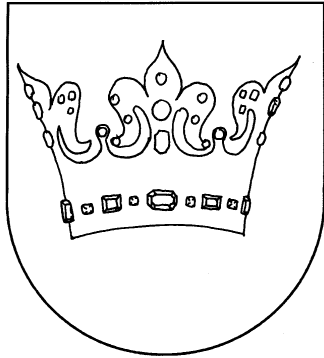
5. Teren gminy Tarnowiec podzielony jest między następujące parafie rzymsko-katolickie.
- Czeluńnica** — parafia rzymsko-katolicka p.w. **św. Maksymiliana Kolbe**. Od 1971 do parafii należą: Gliniczek i Gąsówka.
 - Sobniów** — parafia rzymsko-katolicka p.w. **św. Ducha Świętego** należy do niej wieś Nowy Glinik, który wcześniej należał do parafii Dębowiec.
 - Glinik Polski** — parafia rzymsko-katolicka p.w. **św. Józefa Robotnika**. Parafia istnieje od roku 1975. Wcześniej wieś należała do parafii w Tarnowcu
 - Łubno Opacie** — parafia rzymsko-katolicka p.w. **Chrystusa Króla i NMP Królowej**. Należą do niej wioski: Łubno Szlacheckie, Łajsce i Piotrówka z Gminy Jedlicze.
 - Łubienko** — parafia rzymsko-katolicka p.w. **śś. Apostołów Szymona i Tadeusza**.
 - Tarnowiec** — parafia rzymsko-katolicka p.w. **Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny**. Wcześniej kościół parafialny nosił wezwanie **św. Walentego**, a następnie **Narodzenia NMP**. Parafia powstała w roku przed 1346 rokiem. Do roku 1971 do parafii należał Gliniczek i Gąsówka.
 - Wrocanka** —kościół p.w. **św. Jana Chrzciciela**.

Przy projektowaniu herbu gminnego należy wziąć pod uwagę: symbolikę cysterskiego klasztoru koprzywnickiego (Baranek Boży zob. Rys. 9) i benedyktyńskiego klasztoru tynieckiego, w którego herbie widnieje wizerunek miecza — symbolu św. Pawła i skrzyżowanych kluczy symbolizujących św. Piotra. (zob. Rys. 10 i 10a).

Rys. 9, Rys. 10, Rys. 10a

Niektóre wioski gminy (lub ich część) przez kilka stuleci należała do dóbr królewskich. Symbolem własności królewskiej jest złota korona (zob. Rys. 11). Wieś i parafia Łubienko od XV wieku do końca XVIII wieku należały do Akademii Krakowskiej. Herbem Akademii Krakowskiej (Uniwersytetu Jagiellońskiego) są skrzyżowane berła i korona (zob. Rys. 12 i 12a).

Rys. 11, Rys. 12, Rys. 12a

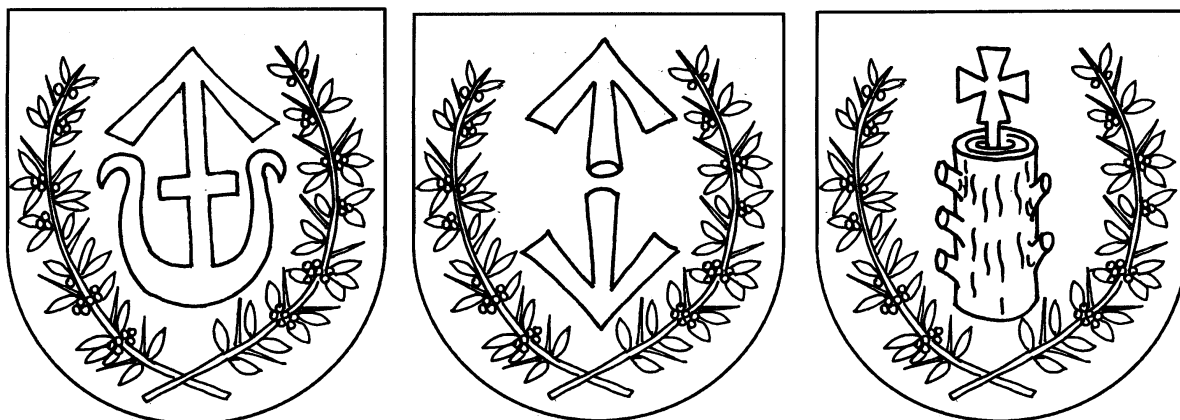
6. Głównym zajęciem mieszkańców gminy jest uprawa roli i hodowla, ale ważne znaczenie ma również wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego. Symbolem naftowych tradycji może być wizerunek szybu naftowego z przełomu XIX i XX wieku (zob. Rys. 13). Nazwa stolicy gminy — Tarnowca wywodzona jest od krzewów tarniny. Tarnina jest symbolem neutralnym tzw. „mówiącym” (stosowanym w heraldyce) i powinien znaleźć się w projekcie herbu gminy (zob. Rys. 14).

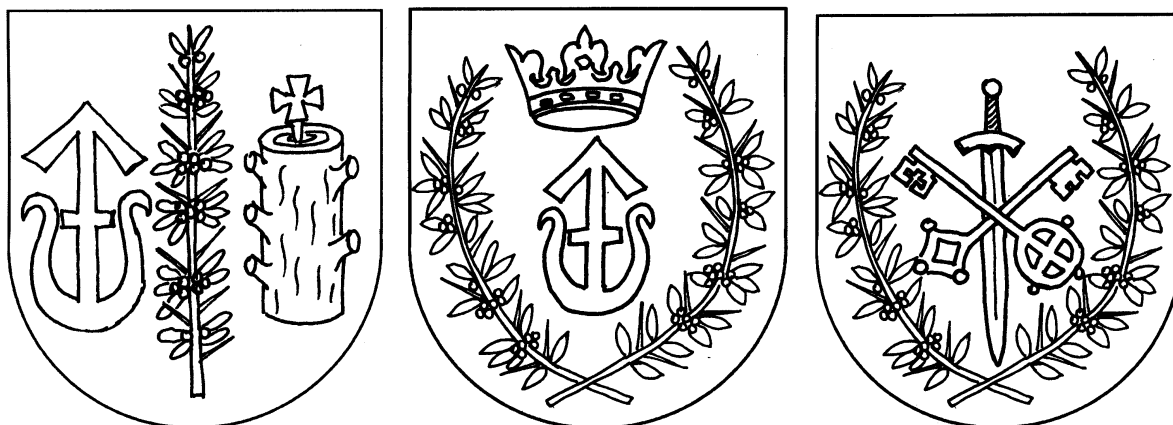
Rys. 13 Rys. 14

7. Szkice herbów Gminy Tarnowiec

W polu czerwonym tarczy późnogotyckiej typu hiszpańskiego, podstawowe figury lub godła srebrne, złote i naturalne.

Rys. 15, Rys. 16, Rys. 17

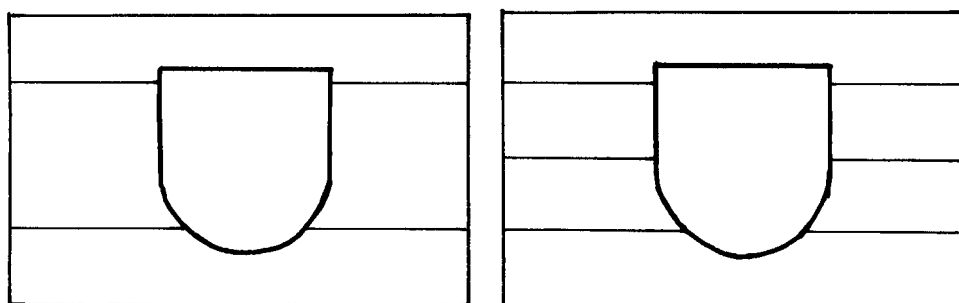

Rys. 18, Rys. 19, Rys. 20

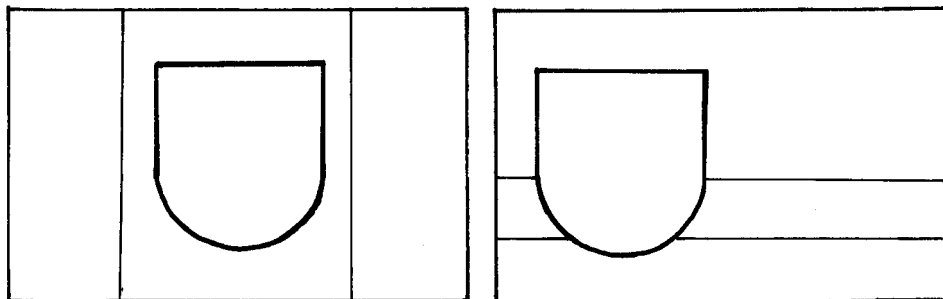
8. Projekty flag Gminy Tarnowiec

Wymiary flagi: stosunek wysokości do szerokości — 5 : 8

Dominujące w przedstawionych poniżej projektach (szkicach) barwy to: żółcień, biel, czerwień, błękit oraz zieleń i to one powinny być zastosowane w projektach flagi gminnej. Na płacie flagi tarcza herbowa, ewentualnie godło z herbu gminy Tarnowiec.

Rys. 21 Rys. 22

Rys. 23 Rys. 24

Użyte w projektach herbu i flagi gminy Tarnowiec barwy mają znaczenie symboliczne. Z barwami tymi należy wiązać (obok symboliki chrześcijańskiej) inne znaczenia, m.in.: cnoty i cechy charakteru, ciała niebieskie, kamienie szlachetne, metale i żywioły:

1. **Złoto (żółcień)** symbolizuje Boski majestat, objawienie Ducha Świętego, glorię zmartwychwstania, szlachetność, wspaniałomyślność, życzliwość, Słońce, topaz, złoto i światło.

2. **Srebro (biel)** to symbol czystości, uczciwości i lojalności oraz pokory, a także Księżycy, perły, srebra, wody i pokoju.

3. **Czerwień** to barwa krwi Odkupiciela, symbol Syna Bożego oraz Boskiego pomazańca (króla). Oznacza też miłość, dzielność, poświęcenie i żarliwość. Jest barwą Marsa, rubinu, ognia i wojny.

4. **Błękit** jest barwą Matki Bożej, nieba, wiary, prawdy, lojalności, wierności, stałości, Wenus, szafiru, miedzi i powietrza.

5. **Zieleń** symbolizuje sprawiedliwych i wybranych, nowe życie, nadzieję, żywotność, obfitość, zdrowie i piękno. Jest barwą Merkurego, szmaragdu i rtęci.

6. **Purpura (fiolet)** jest barwą Zbawiciela, Boga Ojca, symbolem męczeństwa i pokuty, dobroci, hojności, mądrości, dumy i umiarkowania. Przypisuje się ją Jowiszowi, ametystowi, cynie i chmurom.

7. **Czerń** to symbol śmierci, żałoby, smutku, piekła, nocy, ołowiu i Ziemi.

8. Rzadko lub bardzo rzadko stosowane w heraldyce i weksylologii, barwy pomocnicze — **barwy naturalne**: brąz, oranż (pomarańczowy), popielaty (szary) oraz kolor cielisty (barwa ciała), nie posiadają uniwersalnej symboliki.

Włodzimierz Chorążki

Bibliografia:

1. Album Gmin — województwo podkarpackie, Gorlice 2003
2. Arnold Stanisław, Terytoria plemienne w ustroju administracyjnym Polski piastowskiej (w. XII—XIII), [w:] Prace Komisji dla Atlasu Historycznego Polski, z. 1-2, Kraków 1927.
3. Buczek Kazimierz, Z badań nad strukturą terytorialną Polski wczesnośredniowiecznej [w:] Studia Historyczne t. 13, 1970.
4. Buczek Kazimierz, Ziemie polskie przed tysiącem lat, Wrocław 1960.
5. Drelicharz Wojciech, Piech Zenon [pod. red.], Współczesna heraldyka samorządowa i jej problemy, Kraków 2000.
6. Dudziński Paweł, Alfabet heraldyczny, Warszawa 1997.
7. Gail Tadeusz, Polskie rody szlacheckie i ich herby, Białystok 2000.
8. Garbacik Józef [pod. red.], Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego, Kraków 1964
9. Godło i barwa Polski Samorządowej, Warszawa 1998.
10. Górzyński Sławomir, Kochanowski Jerzy, Herby szlachty polskiej, Warszawa 1990
11. Kulikowski Andrzej, Heraldyka szlachecka, Warszawa 1990.
12. Ostrowski J., Tablice odmian herbowych Chrzońskiego, Warszawa 1909.
13. Ostrowski J., Księga herbowa rodów polskich, Warszawa 1897 — 1906, t. 1 – 2.
14. Paprocki Bartosz, Herby rycerstwa polskiego, wyd. K.J. Turowski, Kraków 1858.
15. Piekosiński Franciszek, Rycerstwo polskie wieków średnich, t. 1-3, Kraków 1896-1901.
16. Relacje o stanie diecezji krakowskiej 1615 — 1765; w: Materiały do dziejów Kościoła w Polsce, Lublin 1978, s. 200.
17. Rospond Stanisław, Słownik etymologiczny miast i gmin PRL, Wrocław 1984.
18. Sarna Władysław ks., Opis powiatu jasielskiego, Jasło 1908
19. Sobczak Jerzy, Święci i ich symbole, Poznań 2000.
20. Sulimierski F., Chlebowski B., Walewski W. [pod. red.], Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1880-1902, t. 1-15.
21. Szymański Józef, Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego, Warszawa 1993.
22. Szymański Józef, Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku, Warszawa 2001
23. Szymański Józef, Nauki pomocnicze historii, Warszawa 2002.
24. Znamierowski Alfred, Insignia, symbole i herby polskie, Warszawa 2000.